

Silmästä silmään

Tekijälähtöinen tutkimus ihmisen piirtämisen
motiiveista

Taiteen maisterin opinnäytetyö
Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu
Kuvataidekasvatuksen koulutusohjelma
Iida Kauppinen
2014

Tekijä Iida Kauppinen		
Työn nimi Silmästä silmään: tekijälähtöinen tutkimus ihmisen piirtämisen motiiveista		
Laitos Taiteen laitos		
Koulutusohjelma Kuvataidekasvatus		
Vuosi 2014	Sivumäärä 70	Kieli Suomi

Tiivistelmä

Opinnäytetyössäni tutkin ihmisen piirtämisen motiiveja. Lähestyn aihepiiriä oman taiteellisen työskentelyn, haastatteluiden sekä aihepiiriin liittyvän kirjallisuuden kautta. Etsin näkökulmia kysymykseen *miksi ihminen piirtää ihmistä*. Päädyin lopullisen tutkimus kysymyksen äärelle oman taiteellisen työskentelyn, opiskelun ja opettamisen kautta heränneiden kysymysten kautta. Kysymys on kaksiosainen, sillä siihen liittyy kysymys siitä, miksi ihmiset tekevät kuvia ihmisistä, sekä kysymys siitä, mitä erityistä on ihmisen piirtämisessä.

Opinnäytteeni koostuu kirjallisesta ja taiteellisesta osiosta. Taiteelliseen osuuteen liittyvä näyttely oli esillä Mediakeskus Lumeen galleriassa (3.-14.2.2014). Näyttelyn nimi oli *Why the Face?*. Esillä oli teoksia, joiden kautta pohdin omaa ihmisen piirtämisen motiivia. Taiteellisessa työskentelyssä kysymys ihmisen piirtämisen motiiveista tarkentui kasvoihin ja niiden piirtämiseen. Näyttelyosiosta on nähtävissä kuvakooste, joka on taitettu ja sidottu omien kansien sisään kirjallisen osion jatkoksi.

Kirjallinen osuus koostuu Kuvataideakatemian piirustusluokan opiskelijoiden, opettajien sekä mallin haastatteluista. Tärkeässä roolissa on myös oma työskentelypäiväkirjani sekä luonnoskirjani, ja sen kautta esille nousseet kysymykset sekä muut ajatukset. Opinnäytetyössäni sivuan myös Levinas`n ajatuksia kasvoista, havaintoa, mallipiirustuksen traditiota ja merkityksiä sekä Tomas Reganin ja Vincent van Goghin ajatuksia ihmisen piirtämisestä. Kaikkea aineistoa yhdistää kysymys siitä *miksi ihminen piirtää ihmistä*.

Johtopäätöksenä voidaan todeta että ihmisen piirtämiselle löytyy monia eri motiiveja. Ihmisen merkitys osana piirustusta vaihtelee tilanteen, tekijän ja tarkoituksiperän mukaan. Ihminen poikkeaa kuva-aiheena muista, koska kykymme samaistua toiseen ihmiseen on vahva. Piirtäminen on tapahtuma, jossa ajatus muuttuu fyysiseksi ja piirtämisen kautta tulee esiin se miten ajattelemme.

Avainsanat Taideperustainen tutkimus, haastattelu, piirtäminen, elävä malli

---

Author Iida Kauppinen		
Title of thesis From eye to eye: a study of motives of drawing human being		
Department Department of Art		
Degree programme Art education		
Year 2014	Number of pages 70	Language Finnish

Abstract

In my thesis I study the motives of drawing human being. I approach the subject through my own artistic work, interviews and literature. I search for new perspectives to the question *why human draw human*. My own artistic work as well as questions that rose during teaching led to the final research question. In my mind the question –even though being simple one– is important and it has a part in my role as an artist as well as my role as a teacher. The question has two perspectives. One is about the motive and second is about the role of drawing.

Thesis consist of literature part and artistic part. I organised an exhibition called *Why the face?* in Media Centre Lume gallery (3.-14.2.2014). Pieces that I used to reflect my own motive of drawing human were exhibited. In artistic work the question of motives of drawing human beings focuses on the drawing of faces. A collage of the exhibition can be found as an independent piece that is provided as supportive material.

Literature part consists of interviews of students, teachers and model of the drawing class of Academy of Fine Arts. One essential part is also my sketchbook, notes and questions and other ideas that rise through them. In my thesis I also deal with Levinas's thoughts about faces, observation, tradition and significance of drawing a model and Tomas Regan's as well as Vincent van Gogh's thoughts about drawing human being. Common factor for all of the material is the question *why human draw human*.

As the conclusion can be said that motive of drawing human being depends on the situation and thoughts of the person who is drawing. In general, Human being diverges from other subjects because our of empathy and skill of reflecting our feelings and our own being towards another person. Drawing is a physical event were thoughts reach a physical form.

Keywords art based research, interview, drawing, model drawing

---

Taiteen maisterin opinnäytetyö
Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu
Kuvataidekasvatuksen koulutusohjelma
Iida Kauppinen
2014

Sisällysluettelo

SISÄLLYSLUETTELO	5
JOHDANTO – TUTKIMUKSEN ÄÄRIVIIVAT.....	6
HAASTATTELUISTA – SAVOLAINEN JUTUTUSTAKTIikka	8
KIRJALLISUUDESTA	10
TUTKIMUSKYSYMYKSEN LUONNOS	11
TUTKIVA TAITEILIJÄ, OMAN ELÄMÄNSÄ ETNOGRAFI?	13
LUONNOKSIA KASVOISTA	13
PIIRUSTUSLUOKKA – OVI AVAUTUU PIIRUSTUSLUOKKAAN	15
MIKSI PIIRUSTUSLUOKASSA PIIRRETÄÄN IHMISTÄ?	17
UNOHTUNEET LUUT JA LIHAKSET	18
KASVATUKSELLINEN NÄKÖKULMA	21
MITÄ ERITYISTÄ ON IHMISEN P I I R T Ä M I S E S S Ä ?	22
OPISKELIJOIDEN AJATUKSIA IHMISEN PIIRTÄMISESTÄ.....	25
MIKSI IHMINEN PIIRTÄÄ IHMISTÄ? – OPISKELIJOIDEN HAASTATTELUITA.....	26
EROAAKO IHMISEN PIIRTÄMINEN JONKIN MUUN KOHTEEN PIIRTÄMISESTÄ? – OPISKELIJOIDEN HAASTATTELUITA	27
ELÄVÄN MALLIN MERKITYS? – KIRJOITTAJAN NÄKÖKULMA	30
VAN GOGH JA ALASTON MALLI.....	33
WHY THE FACE ?	35
KASVOJEN PIIRTÄMISESTÄ.....	37
SULJETUT SILMÄT	40
KASVOT JA MOTIIVI – LEVINAS JA VAN GOGH.....	44
MITEN IHANTEET VAIKUTTAVAT SIIHEN, MITEN KATSON?	47
REGAN – SALAINEN ILME	49
KANSSAMATKUSTAJIEN SALAISET ILMEET.....	53
HAVAINTO – INHIMILLINEN KATSE	54
HAVAINTO – ÄISTIT JA TODENMUKAISUUS	55
MIKÄ MOTIVOI MINUA PIIRTÄMÄÄN HAVAINNOSTA?	57
PIIRTÄMINEN KOHTAAMISEN KEINONA	58
MALLIN JA PIIRTÄJÄN VÄLINEN VUOROVAIKUTUS	61
LOPUKSI.....	65
LÄHTEET	67
PAINETUT LÄHTEET.....	67
VERKKOLÄHTEET	68
HAASTATTELU.....	68
KUVALUETTELO	68
LIITTEET	69

Johdanto – tutkimuksen ääriviivat

Päätin tehdä opinnäytetyöni piirtämisestä, koska aihe on minulle oman taiteellisen työskentelyni kautta hyvin läheinen. Kuten moni muu, olen piirtänyt paljon pienestä pitäen tähän hetkeen saakka. Omien motiivien ja oman ympäristön tarkastelu on tullut minulle entistäkin tärkeämmäksi vuosien saatossa. Tämä opinnäyte on osa tätä jatkumoa.

Päätös taiteellisesta osiosta syntyi oman taiteellisen työskentelyn käännteiden kautta. Pidin kesällä 2013 näyttelyn jonka keskiössä olivat tuntemattomista ihmisistä tehdyt muotokuvat. Olin jo tuolloin tehnyt teoksia minulle tuntemattomista ihmisistä piirtämieni luonnosten pohjalta. Joiltakin ihmisiltä tuli viestejä, joissa he kertoivat tunnistavansa teoksessa itsensä tai jonkun tuttavansa; eräs nainen soitti minulle ja kertoi näkevänsä teoksessani itsensä entisessä elämässään. Ihmisten voimakkaat reaktiot herättivät minussa lukuisia kysymyksiä.

Näyttelyn jälkeen jatkoin luonnostelua, huomasin edelleen piirtäväni ihmisiä julkisilla paikoilla, aloin pitämään työskentelypäiväkirjaa ja ennen pitkää huomasin uppoutuvani yhä syvemmälle ihmisen piirtämistä koskeviin kysymyksiin. Aihe on tullut tutuksi myös koulumaailman kautta kuvataiteen tuntien tehtävissä ja sekä oppilaana että opettajana.

Menin lukioikäisenä ensimmäistä kertaa mallipiirustuskurssille, jossa piirsimme toisiamme, itseämme sekä alastonmallia. Päästyäni vuonna 2008 Taideteolliseen korkeakouluun (nyk. Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakouluun) huomasin, että ensimmäinen opiskeluvuosi sisälsi paljon alastonmallin piirtämistä, maalaamista sekä muovailua. Joka vuosi olen osallistunut jollekin kurssille, jossa olen törmännyt mallipiirustukseen, ja usein olen pohtinut, miksi teemme kuvia ihmisistä ja miksi ihmisen piirtämisen taito koetaan tärkeänä. Kyllästyin kun sain aina saman vastauksen: opettajat vetosivat siihen, että tämä on osa traditiota. Tästä vastauksesta jäi kerta toisensa jälkeen tyhjä olo. Halusin tietää lisää. Nyt minulla on mahdollisuus palata minua pitkään askarruttaneen kysymyksen ääreen.

Kysymys on laaja ja siksi puran sitä eri teemoihin, jotka ovat tulleet esille oman työskentelypäiväkirjani, haastatteluiden ja kirjallisuuden kautta. Opinnäytteessäni kirjoitan ihmisen piirtämisen motiiveista ja yritän avata kysymystä siitä mikä ajaa ihmisen piirtämään toista ihmistä. Kirjoitan myös hieman mallipiirustuksen traditiosta. Tradition kautta pohdin mitä ihmisen piirtämisellä tavoitellaan ja mitä keräämäni lähteet kertovat traditiosta ja sen asettamista tavoitteista ihmisen piirtämiselle. Koen traditiosta kirjoittamisen tärkeäksi koska näen taiteen tekemisen olevan osa jatkumoa. En tähtää tradition perinpohjaiseen analyysiin vaan käytän sen tutkimista osana akateemisen piirustusperinteen tarkastelua.

Koen että kysymykseni on kuvataidekasvatuksen kannalta tärkeä. Opinnäytettä tehdessäni otan ehkä enemmän taiteilijan kuin taidekasvattajan roolin, mutta uskon, että voin hyödyntää keräämäni tietoa ja kokemuksia myöhemmin myös taidekasvattajana.

Kuvataiteen tunneilla käsitellään ja tuotetaan paljon tutkimukseeni piiriin liittyvää materiaalia. Asian syvällisempi tarkastelu voi auttaa minua myös löytämään uusia mahdollisuuksia ja lähestymistapoja kuvan tekemiseen ja meidän kuvakulttuuriimme. Opiskelen tällä hetkellä myös kuvataiteen maisterin tutkintoa kuvataideakatemian taidegrafiikan osastolla, mikä on vaikuttanut muun muassa haastatteluideni otantaan sekä taiteellisessa osuudessa tekemiini teknisiin ratkaisuihin.

Keskityn ennen kaikkea mallipiirustuksen opettajien, itseni ja opiskelijatovereideni kokemuksiin ihmisen piirtämisestä. Keskeisenä aineistona toimivat työskentelypäiväkirjani, tekemäni piirroksot, aihepiiriin linkittyvä kirjallisuus sekä haastattelut. Tekijälähtöiset haastattelut synnyttävät eräänlaisia dialogeja oman pohdintani kanssa. Tärkeinä lähteinä pidän Tomas Reganin kirjoittamaa julkaisua *Camera Lucida ja piirtäjän apuvälineet* (2008) ja haastattelua, jossa Regan pureutuu ihmisen piirtämiseen liittyviin kysymyksiin. Sivuan myös Emmanuel Levinas'n ajatuksia kasvoista sekä Vincent van Goghin näkemyksiä piirtämisestä. Koska käytän taiteen tekemistä eräänlaisena metodina, sivuan myös kysymystä taiteen tekemisestä tutkimusvälineenä. Yritän löytää itselleni uusia näkökulmia kysymykseen *miksi ihminen piirtää ihmistä* käyttämäni aineiston pohjalta. Tämä

tutkimus on tosin vain pintaraapaisu laajaan aihepiiriin. Toivon että kirjoittamani teksti voisi avautua myös lukijalle jolla ei ole aiempaa kokemusta aihepiiristä, ja toimia johdantona sekä kiinnostuksen herättäjänä tutkimaani kysymystä kohtaan.

Opinnäytteeni taiteellisessa osuudessa kysymys ihmisen piirtämisen motiiveista tarkentuu kasvoihin. Tämä on nähtävissä etenkin taiteellisen työn dokumentaatiossa, joka muodostaa oman osuutensa ja toimii tälle tekstikokonaisuudelle eräänlaisena liitteenä. Kasvojen piirtämistä tarkastelen näin ollen sekä kuvallisesti että kirjoittamalla.

Haastatteluista – Savolainen jututustaktiikka

Haastattelin talvena 2013-2014 Kuvataideakatemian piirustusluokassa työskenteleviä opiskelijoita ja opettajia sekä yhtä siellä työskentelevistä malleista. Haastattelujen tekeminen kyseisessä ympäristössä oli mielenkiintoista myös siksi, koska opiskelijat olivat tekemisen äärellä. Tekemisen äärellä tehtyjen haastattelujen kautta olen yrittänyt päästä lähemmäs sitä, mitä tapahtuu kun ihminen piirtää ihmistä.

Olin suunnitellut etukäteen kysyväni tiettyjä kysymyksiä, jotka olin muotoillut valmiiksi. Haastattelutilanteissa tavoittelin kuitenkin luontevaa kohtaamista ja tämän takia turvauduin lisäksi ”savolaiseen jututustaktiikkaan”. Edellä mainitulla taktiikalla viittaan savolaisiin juuriini ja yleiseen tapaani keskustella ihmisten kanssa.

Pyrin seuraamaan keskustelujen lomassa esiin tulevia polkuja, jotka molemmat keskustelun osapuolet kokivat kiinnostaviksi. Haastattelutekniikka on tiedon systemaattisen keräämisen kannalta hankala, mutta yksilöllisten näkökulmien taltioimisen kannalta hyvin hedelmällinen. Aiheen ytimeen pääseminen edellytti mielestäni useampia kysymyksiä, oveluutta ja aikaa, kuin tavallinen keskustelu.

"Hyvin pienet ja mitättömiltäkin vaikuttavat sanat, kuten minimipalautteet, määrittävät myös haastattelussa keskustelijoiden välistä (tiedollista) suhdetta ja toimivat siten keinoina korostaa tai himmentää toisen asemaa tietävänä osapuolena." (Ruusuvuori ja Tiittula 2005, 33.)

Haastavinta oli keskustelun ohjaaminen minua kiinnostavaan suuntaan, mikä hoitui kuitenkin täsmentävillä kysymyksillä. Haastattelemisen vaati myös eräänlaista tietämättömyyksiä heittäytymistä. Tietämättömyyden rooli oli kiehtova ja mukaansatempaava. Mitä enemmän samaa kysymystä jaksoi muotoilla ja mitä syvemmälle tietämättömyyden rooliin pääsin käsiksi, sitä monipuolisemmiksi ja syvemmiksi koin myös haastateltavien vastaukset.

"Toisin kuin arkikeskustelussa, tutkimushaastattelulla on erityinen tarkoitus ja erityiset osallistujaroolit: haastattelija on tietämätön osapuoli ja tieto on haastateltavalla, haastatteluun on ryhdytty tutkijan aloitteesta ja tutkija on myös yleensä ohjaaja tai vähintäänkin suuntaa keskustelua tiettyihin puheenaiheisiin." (Ruusuvuori ja Tiittula 2005, 22.)

Oman opiskeluympäristön tutkiminen on siinä mielessä helppoa, että tutkijana olen tutkimani ympäristön sisäpuolella enkä koe itseäni ulkopuoliseksi. Oman elämysympäristönsä kuvioita alkaa helposti pitää itsestäänselvyytenä, mikä voi vaikuttaa muun muassa siihen miten kysyy ja miten avaa tutkimuksen kohdetta haastateltavalle sekä lukijalle. Haastattelijan roolin ottaminen tutussa ympäristössä ei ole ollut aina helppoa. Välillä minun oli hankala keskittyä omaan työskentelyyni, joskus minusta tuntui hankalalta ottaa tuntemani ympäristö hieman erilaiseen käyttöön, tutkimusmateriaaliksi.

Kirjallisuudesta

Opinnäytetyöhöni liittyvää kirjallisuutta etsin kartoittamalla ihmisen piirtämiseen kirjoitettuja oppaita, aiempien opiskelijoiden taiteen maisterin opinnäytetöitä, taiteilijoiden kirjoittamia päiväkirjoja ja muita omaelämäkerrallisia tekstejä lukemalla sekä filosofian piiristä.

Käytän paljon omaa työskentelypäiväkirjaani. Koen sen hyväksi lähteeksi, koska tutkimuksen pohjalla on kuitenkin oma taiteellinen prosessini. Luonnoskirjamaisen työskentelypäiväkirjan kautta pääsen pikakelauksella prosessin eri vaiheisiin ja voin nostaa esille minua kulloinkin askarruttaneita kysymyksiä. Nämä kysymykset ovat johdattaneet minut hyvin monipuolisen kirjallisuuden äärelle.

Kävin läpi useampia piirustusoppaita, mutta lopulta päädyin käyttämään vain yhtä, koska kyseessä ei ole piirustusoppaiden pohjalta tehty analyysi. Olen törmännyt tilanteisiin, jossa piirustuksen opettaja on viitannut Onni Ojan tekemään oppaaseen. Kyseinen opas on mielenkiintoisella tavalla aikansa kuva. Haluan nostaa esille oppaan kautta välittyviä ajatuksia ihmisen piirtämisestä ja piirtämisen tavoitteista. Piirustusoppaiden käyttö rajautuu tutkimukseni aiheen mukaan, mutta kiinnostuneelle lukijalle tiedoksi, että oppaita on nykyään saatavilla paljon ja niitä voi tarkastella syvemmin tämän tutkimuksen ulkopuolella.¹

Koen havainnosta kirjoittamisen tärkeäksi, koska havainnosta sekä muistista piirtäminen kuuluu olennaisesti piirtämisen hetkeen. Havainnosta kirjoittaessani käytän paljon jo johdannossa esiteltyä Tomas Reganin kirjoittamaa julkaisua *Camera Lucida ja piirtäjän apuvälineet* (2008). Piirtäminen on sekä väline että tutkimuksen kohde. Piirtämiseen liittyvästä ajattelusta ja motiiveista kirjoittaessani sivuan myös Vincent van Goghin ajatuksia ihmisen piirtämisestä ja piirtämisen tavoitteista. Hänen kirjoituksensa antavat sanallisen muodon ja vihjeen siitä, mitä hän ajatteli ihmisen piirtämisestä. Yksittäisen tekijän ajatukset ovat kiinnostavia,

---

¹ Esimerkiksi Latvala, W.K. 1944 *Piirtäjän käsikirja; ABC piirustuskoulu*; Nicolaides, K. 1941, *The Natural Way to Draw*.

sillä ne luovat jälleen omanlaisensa näkökulman ihmisen piirtämisen motiiveista. Emmanuel Levinas'n kirjoituksia sivuan lyhyesti, koska ihmisen piirtämisen motiivi pitää mielestäni sisällään myös ajatuksen esimerkiksi siitä, mitä ihminen merkitsee toiselle ihmiselle ja miten katsomme toista ihmistä.

Rajaan pois kirjallisuuden, joka käsittelee lapsen kuvallista kehitystä ja ihmisen piirtämisen osuutta kuvallisen kehityksen eri vaiheissa. Kyseiset lähteet ovat aiheeni kannalta kiinnostavia, mutta ne muodostaisivat jälleen oman sivupolkunsa. En myöskään syvenny taiteellista tutkimusta käsitteleviin oppaisiin, vaan käsittelen taiteen tekemistä tutkimuksena pääosin omakohtaisen kokemuksen kautta.

Tutkimuskysymyksen luonnos

Olin siis jo aikaisemmin piirtänyt paljon satunnaisia ihmisiä julkisessa liikenteessä ja julkisissa tiloissa. Jatkoin luonnostelua, vaikka en tiennyt, että luonnoksista tulisi osa opinnäytteeni taiteellista osuutta. Jokin tekemisen vimma ajoi minua eteenpäin, aivan kuin olisin saanut vainun.

Taiteellisen työskentelyn ongelma olikin siinä, että minusta tuntui, etten voi etukäteen määrätä itselleni tavoitteita, sillä koskaan ei voi tietää mikä tulee tärkeäksi prosessin aikana. Usein ajatukset liikahtelevat paljon taiteellisen prosessin edetessä.

Lähdin seuraamaan omaa tekemistäni ja ajattelin ihmisen piirtämisen motiivia eräänlaisena teemana. Tavoitteena oli pitää oma työskentelyni eräänlaisessa luonnollisessa tilassa, enkä halunnut häiritä tätä tilaa muuttamalla työskentelyni rakennetta tai motiiveja liikaa tutkimuksen mukaiseksi. Työskentelypäiväkirjan kautta koin pysyväni sanallistamaan taiteellisen prosessin aikana syntyneitä ajatuksia.

”Eilen löysin taas itseni tilanteesta jossa toteutin rituaaliani kaikesta väsymyksestä ja sisäisestä vastustuksesta huolimatta. Istuin metrossa ja aloin piirtää edessäni istuvaa miestä. Hänellä oli sänki ja päässään pieni hullunkurinen pipo. Hänen silmänsä olivat väsyneet ja hän puhalsi

välillä huultensa välistä ilmaa välinpitämättömästi, ikään kuin häntä olisi väsyttänyt todella paljon. Häntä katsellessani minulle tuli sellainen olo että minun on pakko piirtää hänet. Minusta tuntui samalta kuin mies näytti. Se voi olla painava syy siihen miksi poimin väsyneenä luonnoskirjan laukkuni pohjalta ja aloin piirtämään. Piirsin kunnes tajusin menneeni yhden metropysäkin liikaa.” (Ote työskentelypäiväkirjasta, 21.11.2013.)

Työskentelypäiväkirjassani pohdin usein tarvettani piirtää. Miksi haluan piirtää tuntemattomia ihmisiä? Mihin rituaalini perustuu? Tästä motiivien tarkastelusta kumpusi lopullinen tutkimuskysymykseni: *miksi ihminen piirtää toista ihmistä?* Näin yksinkertaisen kysymyksen äärelle pääseminen oli hankalaa. Minusta tuntui, että kysyn pienen lapsen tavoin jostain itsestään selvän oloisesta asiasta *miksi?* Aivan kuin minulla ei olisi mitään käsitystä. Mutta mitä minä oikeastaan tiedän asiasta?

Piirtäminen sinänsä on minulle tärkeää, pidän sitä jonkunlaisena vastakohtana mekaaniselle jäljelle. Piirrosjäljessä näkyy mielestäni piirtäjän läsnäolo ja aika. Tekniikkaan ja sisältöön pureutuminen yhtä aikaa on haastavaa, koska ne tuntuvat samaan aikaan sekä limittyvän että kasvavan erilleen.

Kysymys on kaikessa yksinkertaisuudessaan monimutkainen, koska siihen liittyy kysymys siitä, miksi ihmiset tekevät kuvia ihmisestä sekä kysymys siitä mitä erityistä on p i i r t ä m i s e s s ä. Molemmat ovat laajoja kysymyksiä, mutta yhdessä ne rajaavat toisiaan tehokkaasti. Siis kirjoitan siitä, miksi ihmiset tekevät kuvia ihmisistä, kirjoitan piirtäjän näkökulmasta ja vielä voimakkaasti omaan tekemiseeni peilaten ja kun taas kirjoitan piirtämisestä, pyrin kirjoittamaan asiat auki ihmisen piirtämisen kautta.

Pyrin kirjoittamaan paljon siitä, mitä teen, ja pohtimaan tekemiseni motiiveja. Mutta koska taiteelliselle työskentelylle leimallista on ajatusten hidas kypsyminen, kaikki ajatukset jotka liittyvät tähän prosessiin, eivät todennäköisesti kypsy tätä tutkimusta kirjoittaessani.

Tutkiva taiteilija, oman elämänsä etnografi?

”Pitää kaivaa siitä missä seisoo”, totesi professori Pirkko Pohjakallio eräällä tutkimuskurssilla. Käyn joka viikko piirtämässä elävää mallia. Piirustusluokassa käyvä ihmisryhmä muodostaa eräänlaisen ”yhteisön”, jonka toimintaa voisi avata selvittämällä, mitä varten he käyvät piirtämässä elävää mallia, mistä tekemisessä on kyse ja mikä on ryhmän sosiaalinen rakenne. Ryhmän sisällä oleminen ja toimiminen mahdollistavat oman näkemyksen syntymisen kokemuksen kautta. Näin saattaa tavoittaa myös kysymyksiä joita ei ehkä muuten tulisi nostettua esille.

Tutkija on sekä ryhmän sisällä että ulkona. Eri tasojen välissä liikkuminen tuo tutkijalle etäisyyttä ja helpottaa ryhmän sisäisten ilmiöiden havaitsemisessa, mutta osallistuminen tuo taas ymmärrystä ilmiöihin liittyvistä asenteista ja lisää objektiivisuutta. Mielestäni tällainen sisäpiiristä hankittu tieto on arvokasta mutta haastavaa.

Etnografinen asenne pitää sisällään sekä ymmärrystä ja kriittisyyttä. Miten lähelle tutkimuskohdetta voi mennä? Miten tällainen jako sisä- ja ulkopuolisen osallistujan roolin suhteen käytännössä toimii? Menetelmä tuntuu jossain määrin hieman skitsofreeniselta mutta todella kiinnostavalta. Tutkimukseni ei ole puhtaasti etnografinen, vaan koen ennen kaikkea pureutuvani tutkimuskysymykseeni oman taiteellisen työskentelyni ja siitä kumpuavien tekijöiden kautta.

Luonnoksia kasvoista

Valitsin opinnäytteeni taiteelliseen osuuteen teemaksi kasvot. Tähän päätökseen tulin sen jälkeen, kun olin selannut läpi tutkimusprosessin aikana täyttämiäni luonnoskirjoja. Totesin, että olen piirtänyt enimmäkseen kasvoja, joten aloin kysymään itseltäni enemmän ja enemmän, *mitä erityistä on kasvoissa*.

”Kuljeskelen kaupungilla, istun puistoissa, vietän aikaa kahviloissa ja matkustan avoimin silmin julkisessa liikenteessä. Kaikkea tätä vaeltelua yhdistää tapa jolla toimin. Etsin kasvoja, painan ne mieleeni

tai naulitsen silmäni kohteeseen. Painan kynän paperiin ja annan hetken tallentua halvan luonnoslehliön aukeamaan. Kuvat jatkuvat sivulta toiselle, sama naama saattaa muuttua kirjaimellisesti sivunkäänteessä, tungoksessa joskus mielenikin alkaa kuhista ja hahmojen ääriviivat törmäämät, joskus peittäen toisiaan, yksilö sulautuu osaksi massaa, vanhan naisen huivi pyyhkii nuoren pojan kasvot mustalla turkiksella. He ovat tulleet sinne jäädäkseen, minä voin nostaa esille kenet vaan, silloin kun haluan, voin viettää pidemmän hetken ja antaa kasvojen kulua puhki työstämällä niitä uudestaan ja uudestaan.” (Ote työskentelypäiväkirjasta, 17.10.2013.)

Kaikkea en ole kuitenkaan voinut kirjoittaa työskentelypäiväkirjaani, sillä jos jäisin aina miettimään motiivejani, voisi käydä niin, etten kuuntelisi itseäni. Tästä seuraisi se, että kadottaisin paljon asioita, jotka kiinnostavat minua piirtäjänä. Toimin usein hyvin impulsiivisesti ja luotan siihen, että asiat nivoutuvat yhteen ja että aika on raaka-aineista tärkein. Olen myös usein törmännyt siihen ettei kaikkea voi sanallistaa. Samaisesta sanallistamisen vaikeudesta on kirjoittanut muun muassa Jyrki Siukonen teoksessaan *Vasara ja hiljaisuus* (2011).²

---

² “Olen edellisissä luvuissa ehdottanut, että sanaton dialogi on keskeinen osa taiteilijan työtä, ja todennut, että materiaalien ja työvälineiden kanssa keskustelu on perin toisenlaista kuin se, mitä teen tässä. Toivon kuitenkin että tarinat Heideggerin vasarasta ja Wittgensteinin työläisestä auttavat ymmärtämään jotakin siitä, miten David Smith tai pienemmässä mittakaavassa myös minun kaltaiseni kuvan veistäjä työskentelee. Ne ehdottavat että on olemassa työn tekemiseen sisältyvä mahdollisuus ajatella erillään sanoista.” (Siukonen 2011, 85.)

Piirustusluokka – Ovi avautuu piirustusluokkaan

”Jos ruvetaan halkomaan hiusta, sanaliitto ”elävä malli” tarkoittaa vähintään kolmea asiaa 1) kuvattavaa elävää IHMISTÄ, 2) KUVAA elävästä ihmisestä, 3) kuvan TEKEMISTÄ elävästä ihmisestä, erityisesti kun se tapahtuu taidekoulutuksen oppilastyönä. Tietenkään elävä malli ei pysähdy osaamisen harjoitteluun. Se on myös kuvataiteen itsearvoinen lajityyppi.” (Parko 2008, 13.)

Aloitin maisteriopinnot Kuvataideakatemian taidegrafiikan osastolla syksyllä 2013. Huomasin kurssivalikoimassa kurssin, jonka nimi oli piirustusluokka. Luin kurssikuvauksen ja kiinnostuin. Kurssikuvauksessa kerrottiin että työskentely perustuu mallipiirustukseen ja yhteisiin harjoituksiin, joita voi toteuttaa omien intressiensä mukaan. En ollut piirtänyt elävää mallia pitkään aikaan, sen sijaan olin piirtänyt paljon ihmisiä kaupungilla.

”Työskentely tapahtuu pääsääntöisesti yhteisten tehtävien avulla, joissa käydään läpi erilaisia piirtämisen tekniikoita sekä tutkitaan piirtämisen suhdetta havaintoon, ajatteluun ja ilmaisuun. Opiskelija voi osallistua opetukseen myös itse kehittelemiensä teemojen ja tavoitteidensa kanssa. Tilassa on peruspiirustustarvikkeita kuten hiiliä, tussimaalaustarvikkeita, pastelliliituja, lyijykyniä, papereita jne. Jos haluat maalata, tuo omat maalaustarvikkeet mukasi.” (Ote kurssikuvauksesta, www.kuva.fi.)

Mallipiirustuksella tarkoitetaan ihmismallin piirtämistä. Eri aikoina ja eri ympäristöissä mallipiirustuksella on ollut monta nimeä, puhutaan myös elävästä mallista ja alastonmallista, jälkimmäistä nimitystä käyttävät yleensä opiskelijat tai asiasta vitsiä vääntävät sen asiattoman sävyn vuoksi. ”Nykyään Taideteollisessa korkeakoulussa puhutaan mutkattomasti 'elävästä', Taideteollisuuskeskuskoulun kaudella oppiainetta nimitettiin piirustukseksi elävän mallin mukaan.” (Parko 2008, 12.)

Kävin harjoittelemassa mallipiirustusta pitkin syksyä. Huomasin pian että piirustusluokassa syntyi mielenkiintoisia keskusteluja ihmisen piirtämisestä. Olin työskennellyt jo useamman kuukauden, kunnes päätin tehdä haastatteluja kyseisessä ympäristössä. Se, mitä piirustusluokassa tapahtuu, on minusta hyvin kiehtovaa. Joukko ihmisiä kokoontuu luokkatilaan piirtämään alastonta ihmistä. Tilanteessa on jotain hyvin traditionomaista ja intiimiä. Se, mitä tapahtuu, kun piirtäjä piirtää alastonmallia ei ole selitettävissä yhdellä tapaa. Tunnin päätteeksi voi nähdä miten eri tavoin kukin on lähestynyt piirtämisen kohdetta ja miten monenlaisia ajatuksia voi liikkua pienen ryhmän sisällä.

Haastattelin molempia opettajia. Sekä Hanna Westerberg että Stig Baumgartner toimivat piirustusluokassa opettajan roolissa. He huolehtivat tunnin kulusta, kiertävät luokassa työskentelyn aikana ja keskustelevat opiskelijoiden kanssa kulloinkin tekeillä olevista töistä. Keskustelut näiden kahden opettajan kanssa ovat erilaisia, niin kuin voi olettaa kahden eri ihmisen kanssa käydyistä keskusteluista. Tämä näkyy mielestäni myös haastatteluissa siten, että näkökulmat täydentävät toisiaan. Hanna ja Stig opettavat eri päivinä eivätkä toimi luokassa yhtä aikaa. On tavallista, että opiskelijat käyvät molempien tunneilla. Molemmat ovat myös kuvataiteilijoita.

Koska olin viehättynyt piirustusluokan perusideasta, päätin selvittää, mistä opettajien mielestä piirustusluokassa ja mallipiirustuksessa on kyse.

”Se on kyllä aika maagista itse asiassa mun mielestä mitä siinä tapahtuu. Erityisesti mä oon kokenu tällä piirustusluokassa että siinä tapahtuu hirveen erilaisia asioita. Se on musta siinä todella kiinnostavaa. Esimerkiksi nyt kun täällä on viisi ihmistä piirtämässä, niin täällä syntyy viisi erilaista maailmaa. Siinä tapahtuu valtavan paljon erilaisia asioita, eri ihmisillä, eri kertoina, eri kohdissa piirustusta, Se on universaalista. Totta kai siinä tapahtuu havainnoitsemista, koska meillä on jokin mikä on meidän silmien edessä, mitä me katsotaan, mutta se miten me havainnoidaan tai miten me katsotaan, joskus mä jopa rupesin miettimään, että se on hyvin rikas ja moninainen se alue. Totta kai siinä on se kiinnostava tilanne että me piirretään sitä samaa ihmistä. Totta kai sitä joutuu välillä

kyseenalaistamaan että kun siinä on tää pitkä traditio että miksi me edelleen piirrämme ihmistä. Onko se vaan joku konventio. Joskus tietysti joutunut miettimään sitä että mitkä on niitä tekijöitä jotka tekee siitä kiinnostavia.” (Westerberg, haastattelu, 12.12.2013.)

Miksi piirustusluokassa piirretään ihmistä?

Kysyin Stigiltä, miksi piirustusluokassa piirretään ihmistä. Hän vastasi seuraavasti:

”Kyllähän sille on taidehistorialliset perusteet. Vaikka jonkun uusklassismin tai klassismin ihanteita, voidaan käyttää veistotaiteessa ja mallit ottaa sellaisia asentoja kun on veistotaiteessa ja sen kautta luodaan sitten harmoniaa ja rytmiä ja tällaisia asioita... Niin.. Miksi ihminen sitten kuitenkin kiinnostaa? Kyllähän ne mallipiirustukset on kiinnostavia oli ne sitten tehty 1800-luvulla tai tänään varmasti just sen takia kun ne on ihmisestä tehty ne kuvat. Tavallaan kuinka paljon se on henkilö kuva tai muotokuva tai kuinka paljon se on vaan tällainen mittasuhteiden kuva varmaan näkyy sitten työssä tai asenteessa. Mutta mietin vaan siis ylipäänsä tuo ihmisen kuva niin.. Kyllähän lapsetkin piirtää heti ihmisiä. Kyllähän nyt ollaan toisistamme eniten kiinnostuneita. Eiks se oo vaan niin simppeleä? Onhan siinä väkisin myös tää psykologinen lähestyminen, varsinkin jos tehdään muotokuvaa. Näitä mallipiirustuksethan jää vähän etäiseksi.” (Baumgartner, haastattelu, 13.12.2013.)

Onko ihmisen piirtämisessä kyse traditiosta ja jostain sisäänrakennetusta? Stigin vastaukset veivät ajatukseni takaisin mallipiirroksen traditioon. Mistä ihmismallin piirtämisessä on tänä päivänä kyse, mikä motivoi opettajia ja oppilaita? Tämän päivän painopistettä on kenties helpompi tarkastella tradition kautta.

Tästä päästään taas kysymykseen, mistä ihmisen piirtämisessä on kyse. Tutkimuksessa on kyse myös tästä: pitää mennä yksinkertaisen asian ytimeen ja yrittää avata jotain, mikä voi vaikuttaa päivänselvältä.

Unohtuneet luut ja lihakset

”On se aiheena, siis kuva-aiheena, yleisin aihe, niin yksinkertaisesti ...mutta sinällään että onks niinkun joku tollainen anatomian tutkiminen tai joku tollanen, niin siitä ei ehkä välttämättä ole enää niin paljon hyötyä mitä aikasemmin.” (Baumgartner, haastattelu, 13.12.2013.)

Stigin antamien vastausten perusteella mallipiirustuksen tehtävä on muuttunut. Miten muuten muutos voisi olla nähtävissä? Mieleni ohjautuu oman oppimisympäristöni traditioon. Kuten jo johdannossa totesin, traditio on usein ollut vastaus, kun olen kysynyt, miksi piirrämme edelleen elävää mallia. On totta, että mallipiirustukseen liittyy pitkä traditio. Mallipiirustuksen painoarvo on vaihdellut eri aikakausina paljon. Aloittaessani opiskelun silloisessa Taideteollisessa korkeakoulussa mallipiirustus oli osa pakollisia PIMA- opintoja (piirustus ja maalaus). Mallipiirustus on muuttunut paljon vuosien saatossa, mutta perinne elää yhä. Selaan kirjahyllyä ja käteeni tarttuu Onni Ojan kirjoittama *Piirtämisen taito* (1957) ja Severi Parkon *Elävä malli* (2008).³

Piirtämisen taito (1957) sisältää paljon piirtämiseen liittyviä harjoituksia, havaintokuvia ja kirjoittajan näkökulmasta rakentuvia tekstejä, joissa tulevat ilmi kuvan tekemisen tavoitteet, kirjoittajan ihanteet sekä traditio. Oja itse oli graafikko, taiteilija ja professori. Hän toimi myös vuodesta 1951 vuoteen 1972 saakka opettajana sekä yliopettajana Taideteollisessa korkeakoulussa vuodesta opettaen piirustusta, maalausta, värioppia, sommittelua ja käyttögrafiikkaa (Häme-wiki, artikkeli ”Onni Oja”). Havaitsin nämä kaksi teosta mielenkiintoisiksi piirustuksen opettamisen tradition tarkastelun kannalta. Ojan näkemykset olivat enemmän kiinni

---

³ ”Severi Parko toimi ensin Taideteollisen oppilaitoksen, nykyisen korkeakoulun, tuntiopettajana, myöhemmin vt. professorina 1973-1976 ja professorina vuodesta 1976. Eläkkeelle Severi Parko jäi 1994” (somero.verkkokirjasto.fi.)

traditiossa, oppaasta paistaa läpi kirjoittajan kunnioitus traditiota kohtaan. Opas on kiinnostava siksi, että se nivoutuu jollain tapaa osaksi piirustuksen opetusta ja siksi että kirjoittajan mielipiteet välittyvät tekstistä varsin suoraan. Opas voi kenties valottaa hieman myös sitä, mitä Oja painotti opetuksessaan. Parkon teksti vie lukijan tradition äärelle, vaikka Parko oli muutoin asenteeltaan uudistushaluinen.

”Alastoman mallin tutkiminen ja piirtäminen on välttämätön vaihe ihmisen kuvaamisen oppimisessa.” (Oja 1957, 137.)

Nykypäivän teknologia mahdollistaa sen, ettei ihmisen kuvaamiseen tarvita vanhan koulukunnan mukaisia taitoja. Valokuvaus, piirtämisen apuvälineet ja muuttuvat tekotavat ovat muuttaneet kenties myös mallipiirustuksen merkitystä ihmisen kuvaamisen oppimisessa. Apuvälineitä on käytetty jo ennen valokuvaa, mutta kyse ei olekaan pelkästään apuvälineistä vaan myös taidemaailmassa tapahtuneiden muutosten ja fokuksen liikahtelusta. 1900-luvun taide ei sulkenut pois figuratiivista kuvantekotapaa, mutta suuret suuntaukset, muutokset taiteentekotavoissa ja taiteilijan roolissa vaikuttivat moneen seikkaan, varmasti myös mallipiirustukseen ja siihen liitettyihin tavoitteisiin.

”Milloin elävää mallia ruvettiin vähättelemään? Olisiko kielteinen asenne siemennetty jo 1925, kun espanjalaisen José Ortega y Gassetin essee Taiteen irtautuminen inhimillisestä oli julkaistu alkukielellä. Suomeksi se ilmestyi 1961. Mikäli lainkaan olen käsittänyt, hän puolusti modernismia ja inhosi luonnonmukaisuutta kaikissa taiteenlajeissa. Horjahduttiko nonfiguratiivinen taidevirtaus elävän mallin koroketta?” (Parko 2008, 10.)

Mitä seikkoja mallipiirustukseen on aiemmin liitetty? Lukiessani Ojan kirjoittamaa *Piirustuksen taitoa* ja Parkon *Elävää mallia* löydän ainakin yhden yhteisen asian, joka yhdistyy mielessäni myös Stigin haastatteluun.

”Anatomia on oppi ihmisruumiin rakenteesta. Taidekouluissa opetetaan anatomiaa. Joissakin tutkinnossa pitää muistaa jopa jokaisen luun ja lihaksen latinankielinen nimikin.” (Oja 1957, 122.)

”Minkä piirrät, sen näet. Minkä tiedät olevan olemassa, sen huomaat. Ateneumissa elävän mallin piirustuksen tietopuolisena apuvälineenä oli muotoanatomia. Lääkärin johdolla päättäsimme päähämme luiden ja lihasten latinankielisiä nimiä.” (Parko 2008, 10.)

Luiden ja lihaksien nimiä en ole joutunut opiskelemaan latinan kielellä, tuskin moni muukaan samaan ikäluokkaan kuuluva taideopiskelija. Anatomiaa voi toki opiskella ihmistä piirtämällä, mutta vaikuttaa siltä, että painopiste on muuttunut myös tältä osin, koska en ole törmännyt kuin muutamiin kursseihin, joilla sivutaan anatomiaa.

Pitkästä traditiosta kertoo myös stereotyyppinen käsitys luokasta, joka on täynnä taideopiskelijoita, jotka maalaavat tai piirtävät alastonta ihmistä vaaleat takit yllään. Traditio voi synnyttää myös ideaaleja ja mallipiirustuksen taitamiseen liitetään edelleen ajatus taidosta. Luiden ja lihaksien opettelu on kenties historiaa, mutta pitääkö näköisyyden tavoittelu pintansa? Olen seurannut opiskelijoita opetusharjoitteluideni ja sijaisuuksieni yhteydessä ja olen huomannut, että kerta toisensa jälkeen opiskelijat tavoittelevat näköisyyttä, joka on jollain tapaa ihannoitua. Usein näköisyyden tavoitteluun liittyy ihmisen kuvaaminen. Olen kuullut monen opiskelijan toteavan, että ihmisen piirtäminen on hankalaa. Ehkä tämän tuntemuksen takia siinä on myös jotain, mikä tekee siitä ”tavoiteltavaa”. En koe, että ihmisen piirtäminen on välttämättömyys. Tässä tutkimuksessa ei olekaan kyse kuva aiheen arvottamisesta, vaan haluan edelleen keskittää huomion ihmisen piirtämisen motiivien tarkkailuun.

Jos mietitään motiivia tradition näkökulmasta, niin hyvin pitkään taustalla on varmasti vaikuttanut ajatus taidosta kuvata ihminen, anatomian ja mittasuhteiden opettelu sekä hallinta.

Kasvatuksellinen näkökulma

”Kasvatuksellisesti elävä malli liittyy humanismin ja empiirisen luonnontutkimuksen traditioon, mutta syvimmiltään se pohjautuu antiikkiseen ideaan, jonka mukaan luonto on taidon opettajatar (magista artis) ja ihminen kaiken mitta.” (Parko 2008, 13.)

Parkon kiteyttämä ajatus elävän mallipiirustuksen tehtävästä voi vaikuttaa tästä hetkestä ja ympäristöstä tarkasteltuna etäiseltä. Uskaltaisin väittää ettei ihmisen piirtämistä liitetä nykyään niin vahvasti luonnontutkimuksen traditioon, koska tarkempi ihmiskehon tutkiminen, esimerkiksi anatomian opettelu, ei ole enää niin keskiössä kuin ennen. Sisällöt ja niiden merkitykset muuttuvat, samoin motiivi. Myös tapa, jolla ihmiskehoon suhtaudutaan, muuttuu ja elää aikansa mukana. Sen piirtäminen ei herätä välttämättä samanlaista tunteenpaloa kuin satoja vuosia sitten, jolloin ihmisen käsitys omasta kehostaan oli hyvin erilainen. Vai herättääkö? Voiko motiivi olla jollain tapaa edelleen sama?

Ajatus ihmisestä kaiken mittana kuulostaa aika tyrmäävältä ja ihmiskeskeiseltä, mutta opettaessani olen huomannut, että esimerkiksi oppilaiden on joskus helpompi eläytyä muotoilun ja arkkitehtuurin puolen tehtäviin, jos tehtävään otetaan mukaan joku ihminen. Rakenteluun liittyvissä tehtävissä ihminen on myös kätevä mitta. Mutta ihmisen piirtämisen taito ei mielestäni mittaa piirustustaitoa, eikä se siinä mielessä ole kaiken mitta. On lista muita syitä, miksi ihmisen piirtäminen tuntuu kiinnostavalta kasvatuksellisesta näkökulmasta.

”Malli ei ole väline vaan ihmisen piirtäminen on yksi tapa lähestyä kuvallisia arvoja. Mietitään jotain vaikka jotain maneristisia tai esim. barokkimaalauksia, missä on hirveän voimakkaita tahallisia, niin kuin perspektiiviä vääristetään tms. Siinä tuodaan esiin miten joku muoto on tilassa, niin tavallaan. Ihminen on hirveen hieno tapa tutkia näitä asioita mun mielestä.” (Westerberg, haastattelu 12.12.2013.)

Tekijän näkökulmasta tulkitsen Hannan kommentin siten, että mallipiirros on aikansa kuva ja tuo esiin tekijälle ominaista ajattelua ja sen kautta voidaan hahmottaa kuvallisia arvoja. Kuten jo aiemmin totesin, mallin piirtäminen voi kokemukseni

mukaan innostaa piirtämään myös jotain muuta kuin mallia, esimerkiksi tilaa, jossa malli esiintyy vain viitteellisesti. Erityisesti Stig painottaa usein piirustusluokassa tilan mukaan ottamista osaksi piirrosta.

Malli on myös katsojansa edessä kolmiulotteisena. Toisin kuin valokuvasta piirrettäessä, mallipiirustuksessa havainto on kolmiulotteinen, mikä myös vaikuttaa ymmärrykseen siitä, mitä piirtäjä näkee. Valokuvan ja optisen havainnon eroihin palaan myöhemmin tässä tutkimuksessa luvussa Havainto – aistit ja todenmukaisuus.

Mitä erityistä on ihmisen p i i r t ä m i s e s s ä ?

Halusin myös selvittää mitä erityistä on siinä, että ihminen piirtää ihmistä. Piirtäminen on jo sinällään kiinnostava ja keskustelua herättävä aihe.

”Mua on kiinnostanu jonkun verran sellainen asia kuin viivan luonne. Tässä ei nyt tutkita pelkästään mallin anatomiaa ja valoorejä, tietysti tutkitaan myös niitä piirtämisen keinoja. Niin, mua on myös kiinnostanut ääriviiva piirustuksessa se että miten viivasta tulee niin kuin itsessään muoto. Viivalla on kaksi ominaisuutta: se kuvaa mallin muotoa, mutta sillä on itsellään myös sellainen muoto. Pelkällä viivalla luodaan sellaisia jännitteitä. Sitä on nyt vaikea sanoa, se pitäisi melkein näyttää, että miten pelkkä viiva. No jossain croquis- piirroksessa voisi tulla.. Se sisältää se viiva sen jännitteen mikä on sidoksissa siihen anatomiaan, ja siitä puhutaan niin kuin viivan jännitteenä. Sanotaan että viivalla on se oma muoto. Voi olla aika viitteellistäkin tekemistä.”
(Baumgartner, haastattelu, 13.12.2013.)

Piirrosviiva on fyysinen, kuten piirroksen kohde, joka on tässä tapauksessa ihminen. Piirtämiselle ominaista on nimenomaan viiva, viiva on kuin ajatus, jota voi seurata. Stig antaa ymmärtää, että erilaisilla piirrosviivoilla voi välittää erilaisia asioita. Piirrosviivan kaksi ominaisuutta, muodon kuvaajana ja muodon omaavana, kiteyttävät hyvin ajatuksen piirrosviivan käyttöominaisuudesta. Onko piirtäminen väline? Hannan haastatteluissa painottui enemmän ihmisen piirtämisen motiivi kuin

itse piirtäminen, ajatuksia itse piirtämisestä ja sen vaikutuksesta ihmisen kuvaamiseen voi lukea rivien välistä.

”Oon mä joskus miettiny että se on jotain mikä on mun ja sen ihmisen välissä. Mähän en voi koskaan täysin piirtää sitä toista. Koska mä piirrän sitä, niin siinä on se mun jälki. Se on tietyllä tapaa omakuva, tai mun kuva siitä toisesta ihmisestä. Mutta totta kai minua ei kiinnosta minä itse vaan just se toinen. Yritän tavoitella siinä toisen ihmisen niin kuin jotain mitä on vaikea oikeastaan määrittää ihan sanallisesti. Tietyllä tapaa sitä miltä se näyttää, mutta ehkä pikemminkin vielä sitä sen ihmisen henkeä tai sen ihmisen läsnä oloa.” (Westerberg, haastattelu, 12.12.2013.)

Hannan haastatteluissa tulee ilmi, miten voimakkaasti ja moninaisesti asioita voi tarkastella piirtämisen kautta. Piirtäminen tuntuu olevan tapa luoda muoto jollekin muodottomalle, tapa havainnoida traditiota, ympäristöä sekä itseään. Onko liikaa sanottu, jos ehdotan, että piirtäminen on tapa ajatella? Martin Gayford toteaa edellä esitetystä ajatuksesta seuraavasti teoksessa *A Bigger Message: Conversations with David Hocney* (2011.).

”Drawing, then, has a lot to do with making decisions as well as making marks. I suppose there are motor skills in your hands and your wrists, but there is also a mental process going on. It’s a way of thinking as well as a way of seeing and a method of working.”(Gayford 2011, 190.)

Piirtämisen prosessin kautta asiat saavat uudenlaisen muodon. Muoto syntyy piirtämällä. Vaikuttaisi siltä, että ihmisen piirtämisessä Hannaa kiinnostaa suuresti nimenomaan piirtäminen.

”Ihmisen kohdalla ehkä: se mikä tekee siitä muun muassa kiinnostavaa, ei ole vaan se anatomia, niin kun jotenkin se onko ihmisellä olkapäät, hampaat ja nenä, vaan se että meidän näkökulma siihen asiaan, että mistä me katsomme; tila ja syvyys ja ... semmoisten asioiden välittäminen, Yhtäkkiä kun se asia rupeaa muuttumaan kiinnostavaksi,

siis jos se muuttuu kiinnostavaksi kuvaa tehtäessä. Tavallaan se, että minkä kautta me tavoitetaan se, eli se on myös toisaalta väline jonka kautta me tavoitetaan kuvallisia arvoja.” (Westerberg, haastattelu, 12.12.2013.)

Jälkeenpäin ajattelen Hannan haastattelusta seuraavaa: Piirtämisen kautta voi päästä käsiksi moniin asioihin. Havainto sekä katsomisen opettelu on sidoksissa piirtämiseen. Piirustuksesta käy myös ilmi, mikä sen piirtäjää on kiinnostanut. Hannan haastatteluista voi lukea rivien välistä, miten vahvasti piirtäminen liittyy havainnointiin.

On kuitenkin hankala päästä asian ytimeen, sillä piirtämistä voi käsitellä niin monella tavalla, ja yksi haastattelu on lyhyt aika piirtämisen syvemmän olemuksen määrittelylle. Sain kuitenkin hyvin konkreettisia ja henkilökohtaisia vastauksia piirtämiseen molemmilta opettajilta. Tai ehkä olemme asian ytimessä. Voi olla, että minulta jää jotain itsestään selvää huomaamatta, sillä yksinkertaisimmat asiat ovat yleensä hankalimpia. Tuntuu, että ymmärrän, mistä piirtämisessä voi olla kyse. Tämän ymmärryksen jakaminen on hankalaa ilman minkäänlaista konkreettisuutta. Kenties työskentelypäiväkirja, haastattelut ja piirustusluokka luovat tätä konkreettisuutta. Keskustelu ja sen kautta jaetut ajatukset ovat hyvin erilaista luettavaa kuin kirjan tekstit. Ajatukset eivät ole niin jäsentyneitä, ja keskustelut ovat spontaaneja. Juuri spontaaniutensa takia ne kiinnostavatkin minua lähteenä.

Opiskelijoiden ajatuksia ihmisen piirtämisestä

Haastattelut tehtiin piirustusluokassa työskentelyn välissä olleilla lyhyillä tauoilla. Malli pitää työskentelynsä aikana taukoja, jolloin tekeminen pysähtyy hetkeksi. Haastattelutilanteissa opiskelijat olivat tavallaan tekemisen äärellä. Halusin tehdä haastattelut tauvoilla, koska en halunnut häiritä opiskelijoiden työskentelyä liikaa. Haastattelujen tekemisen opetustilanteiden yhteydessä valitsin siksi, että koin sen aiheeni kannalta konkreettiseksi. Haastatteluihin osallistui yhteensä 10 opiskelijaa. Piirustusluokassa on avoimet ovet kaikille akatemian opiskelijoille ja JOO-opintoja tekeville (yksittäiseen tai useampaan kurssiin opinto-oikeuden saaneille koulun ulkopuolisille) opiskelijoille, joten haastateltavien suhde piirtämiseen ja piirustusluokkaan vaihteli paljon. Koin opiskelijoiden vaihtuvuuden ja erilaiset taustat hedelmällisenä tutkimuksen kannalta. Kyseessä ei ole siis pieni, omaksi ryhmäkseen eriytynyt joukko opiskelijoita, vaan läpileikkaus opiskelijoista jotka käyvät piirtämässä elävää mallia.

Halusin nostaa kysymyksissäni esiin ennen kaikkea ihmisen piirtämisen motiivin ja saada selville, miten kukin opiskelija näkee tutkimuskysymykseni oman tekemisensä kautta. Kysymys on hyvin laaja ja siksi koin, että oli hyvä kysyä kaksi kysymystä, jotka täydentävät tarpeen tullen toisiaan. Oli tärkeää olla vuorovaikutuksessa haastateltavan kanssa kasvotusten, sillä uskon että kiinnostukseni heidän kokemuksiinsa ja tekemistään kohtaan välittyi näin paremmin ja todennäköisesti haastateltavan ja haastattelijan välille rakentunut luottamus helpotti sopivien sanojen löytämisessä. Läsnaoleminen oli mielestäni tärkeää myös siksi, että halusin tavoittaa opiskelijat tekemisen äärellä. Tekemisen äärellä oleminen oli myös haastavaa, koska haastattelut sijoituivat tuntien aikana järjestetyille lyhyille, muutaman minuutin mittaisille tauoille, joiden aikana työskentely ei välttämättä pysähdy täysin.

Kysyin opiskelijoita seuraavat kysymykset:

1. Miksi ihminen piirtää ihmistä?
2. Eroaako ihmisen piirtäminen jonkin muun kohteen piirtämisestä, jos eroaa niin miten?

Lisäksi kerroin kullekin opiskelijoiden haastattelun alussa, miksi haastattelen ihmisiä ja miten tulen käyttämään saamaani materiaalia. Toivoin heidän vastaavan tekijälähtöisesti ja halusin kuulla, miten he kokevat ihmisen piirtämisen. Vastaukset olivat monipuolisia, mutta niissä oli myös paljon yhteistä. Päätin, etten käytä kaikkia vastauksia sellaisenaan, vaan lähdin etsimään yhteisiä tekijöitä. Halusin kuitenkin nostaa esille myös muutamia yksittäisiä vastauksia.

Miksi ihminen piirtää ihmistä? – Opiskelijoiden haastatteluita

Ensimmäisen kysymyksen vastauksissa suurin osa vetosi toiseuteen ja liikkeeseen. Vastauksissa toistuivat ilmaisu toinen samankaltainen, sama laji, ihminen, elävä, haastava, liike, muuttuva ja orgaaninen.

”Tietysti koska sekin on ihminen ja elävä olento. Nää on tämmösiä perusvastauksia. Ihmisessä näkyy ikään kuin ihmisen maailma ja ihmisen olemus hyvin monilla tasoilla. Se ei ole ehkä pelkästään identifioitu minuus vaan tutkimusta ihmisyydestä.” (Opiskelijahaastattelu 16.2.2014.)

“Ajattelen että siksi koska se on niin tuttu aihe. Se on luonnollinen aihe, jota ihmiset tykkäävät käyttää sen takia koska sitä on helppo ymmärtää... Myös anatomian opettelun takia.” (Käännös englanninkielisestä opiskelijahaastattelusta, 16.2.2014.)

”Ihminen on ihmiselle varmaan tutuin aihe tai lähin aihe minkä voi valita piirtämisessä.” (Opiskelijahaastattelu 16.2.2014.)

”Ihminen on muuttuva, orgaaninen ja elävä kohde, mikä tekee siitä haastavan.” (Opiskelijahaastattelu 12.12.2013.)

”No, ehkä se on se toinen samankaltainen kun itse on ja sitten sen saaminen, siinä on joku sellainen mysteeri. Kun jos puun vaikka piirtää se on hienoa, mutta siinä on, se on... Ehkä siinä on kun yrittää saada jotain sielukkuutta siihen paperille. Puusta sitä on ehkä erilaista saada, mutta ihmisestä.. Se on niin samankaltainen kun itse.” (Opiskelijahaastattelu 5.12.2013.)

Ensimmäinen kysymys oli aika laaja, ja siksi kysymyksen lisäsi täydensin usein kysymystä muistuttamalla, että vastaukseksi riittää se, mitä mieleen tulee. Yleensä haastateltavilla oli myös muutama minuutti aikaa miettiä rauhassa.

Eroaako ihmisen piirtäminen jonkin muun kohteen piirtämisestä? – Opiskelijoiden haastatteluita

Vastaukset toiseen kysymykseen tulivat jo hieman helpommin. Kenties ensimmäinen kysymys auttoi virittäytymään aihepiiriin. Kysyessäni, *miten ihmisen piirtäminen eroaa jonkun muun kohteen piirtämisestä?*, huomasin, että vastauksessa toistui jonkin verran samat asiat kuin ensimmäisen kysymyksen vastauksissa. Uskon, että pääsin kuitenkin toisen kysymyksen kautta lähemmäs sitä, mitä opiskelijat itse ajattelevat ihmisen piirtämisestä ja millaisia kokemuksia heillä on aiheesta.

”No on se haastavaa just se että jos vaikka piirtää kasvoja niin se että saa siihen sen ilmeen niin.. se että sen saa vangittua sen, että se on se tietty ihminen eikä joku toinen, niin se on haastavaa. Niin että sen vangitsee omaan kuvaan just sen tyyppin niin se on haastavaa.” (Opiskelijahaastattelu 5.12.2013.)

”Ehkä joku persoona tai luonne, ehkä joku asento voi ilmentää jotain asennetta tai luonnetta mikä ei muuten näy missään.” (Opiskelijahaastattelu 16.2.2014.)

Huomasin myös, että mallipiirustus ja mallin läsnäolo vaikuttivat joihinkin vastauksiin: muutamat opiskelijat lähestyivät kysymystä todella konkreettisesti piirustusluokan kautta.

”Kun ihmiset yrittävät piirtävät valokuvan perusteella... Niin... Se on aivan eri asia kun piirtämisen kohde on suoraan edessä, siksi mallipiirustus on tärkeää. Näitä asioita ei voi tavoittaa valokuvan kautta. Musta se on kiinnostavaa, koska se liikkuu ja siinä on jotain kiinnostavampaa kun voi nähdä piirretyn ihmisen, elämän, piirustuksen kautta.” (Opiskelijahaastattelu 16.2.2014.)

”Kun piirtää niin yrittää miettiä sen asennon omassa kropassa, siihen on niin helppo samaistua, tai tietää miltä jossain asennossa oleminen tuntuu.” (Opiskelijahaastattelu 16.2.2014.)

”Ihminen on jotenkin sellainen herkin aihe, tai varmaan ainakin tunteita herättävin aihe jota voi piirtää havainnosta, kyllä siinä on sellainen tietynlainen jännite. Varmaan siinä on niin kuin sille tekijälle itselleen sellainen että ne piirretyt ihmiset on aina jollain tapaa omakuviaan koska ne on omia lajitovereita. Tai siis jos verrataan siis täysin kiinteisiin objekteihin jotka ei liiku yhtään niin.. ” (Opiskelijahaastattelu 16.2.2014.)

”Jos nyt miettii sellaisia asioita joita piirretään, niin ei ole kamalasti sellaisia asioita joihin liittyisi se että se olisi liikkeessä, jotenkin kun ihmistä piirtää niin siihen liittyy aina liikkeen mahdollisuus.” (Opiskelijahaastattelu, 16.2.2014.)

Kyky samaistua kohteeseen ja muuttuva, elävä, kohde nousivat vahvasti esille. Oman tutkimukseni kannalta koin saavani enemmän irti yksittäisistä opiskelijahaastatteluista, joita kertyi kaikkiaan kymmenen. Yksikään haastateltava ei vastannut kysymykseen siten, ettei ihmisen piirtäminen eroa minkään muun kohteen piirtämisestä millään tapaa. Jossain vaiheessa minulle heräsi epäily kysymyksen

johdattelevuudesta. Totesin kuitenkin, että halutessaan ja toisin tuntiessaan opiskelijat olisivat vastanneet toisin.

On tosin otettava huomioon, että muitakin näkökulmia varmasti on. Olisi varmasti hedelmällistä tutkia myös isompaa joukkoa, eri aikakausia ja esittää useampia kysymyksiä.

Vuorovaikutustilanteen aidoksi tekeminen haastattelutilanteesta huolimatta sujui mielestäni hyvin. Ehkä myös sillä, että olen osa tutkimaani ympäristöä, opiskelijana opiskelijoiden joukossa, oli jotain merkitystä.

Kysymyksien sivujuonteena esille nousi myös pohdinta ihmisen ja eläimen piirtämisen välisestä erosta. Muutama opiskelija alkoi pohtia eroja ja yhtäläisyyksiä.

”Suhteessa johonkin muuhun kohteeseen? Niin... onhan siinä aina joku sellainen elävän olennon kohtaaminen, toisaalta voisi miettiä mikä olisi suhteessa eläimeen. Tietenkin, kyllä sitä aina heijastaa kaikista ihmisistä samoja asioita mitä itsekkin kokee.” (Opiskelijahaastattelu 12.12.2013.)

Kysymys ihmisen ja eläimen piirtämisen eroista nousi esille yhteensä neljässä haastattelussa. Haasteltavat pohtivat usein, että jollekin se voi olla sama asia; joskus eläin voidaan kuvata myös hyvin ihmiselle tyypillisellä tavalla, esimerkiksi ilmeitä manipuloimalla, mutta kuitenkin kaikki pitivät eroa ihmisen ja eläimen piirtämisen välillä merkittävänä. Myös seuraava vastaus jäi erityisesti mieleeni:

” -- jos piirretään vaikka koiraa, koiraan voi kanssa samaistua tosi paljon, mutta se on kuitenkin eri laji, siinä on sellainen tietynlainen etäisyys. Kyllä varmasti monet ihmiset voi varmasti samaistaa itsensä helpommin eläimiin kuin toisiin ihmisiin, mutta kyllä mä sanoisin että se on marginaalissa.” (Opiskelijahaastattelu 16.2.2014.)

Tauot olivat lyhyitä ja haastattelun jälkeen käsi tarrasi jälleen hiileen ja ajatukset palasivat malliin, joka oli jo aloittanut asennon usein ennen haastattelun päättymistä.

Elävän mallin merkitys? – Kirjoittajan näkökulma

Usein haastattelujen yhteydessä opiskelijat kysyivät jälkeinpäin minulta, mitä itse ajattelen ja mikä merkitys ihmisen piirtämisellä on minulle itselleni. Alussa asetin tavoitteeksi saada uusia näkökulmia ihmisen piirtämiseen ja tavoitteena oli myös selvittää omia motiiveja.

Muistan kun piirsin elävää mallia ensimmäistä kertaa. Olin 17-vuotias ja kävin Lapinlahden kuvataidelukiota. Silloinen opettajamme Juha Koponen järjesti meille mallipiirustustunteja. Etukäteen tilanne jännitti hieman, mutta olin yllättynyt siitä, miten neutraali tilanne oli. Muistan innostuneeni ennen kaikkea nopeista croquis-piirroksista. Oli nautinnollista saada mallin asento paperille muutamassa minuutissa. Näin jälkeinpäin ajatellen croquis-piirrokset olivat todella hyvää harjoitusta silmän ja käden väliselle koordinaatiolle, ja innostun niistä edelleen niiden hetkellisyyden ja nopeuden takia.

Kuva 1. Croquis-piirustus, Iida Kauppinen, 2007

En ole kuitenkaan aina ollut kiinnostunut mallipiirustuksesta. Päästyäni opiskelemaan kuvataidekasvatusta mielenkiintoni lopahti. Tähän ei ole yhtä syytä, mutta uskon, että en vaan löytänyt mallipiirustuksesta tuona aikana mitään uutta ja innostavaa. Elävän mallin piirtämisen pakollisuus ja opettajan kehno ote oppilaiden ja mallin työskentelyyn vaikuttivat varmasti omalta osaltani. Olin tilanteessa, jossa

en ymmärtänyt, mitä tarkoitusta mallipiirustus palvelee. Siitä tuli pakonomaista ja jäykkää.

Piirustuksen sijaan innostuin elävän mallin muovailusta, jossa malli kuvataan kolmiulotteisena. Koin, että muovailu tuki myös piirtämistä. Innostukseen vaikutti selvästi myös opettajan Nora Tapperin jämäkkä ote. Itseilmaisulle oli sijaa, mutta mallilla oli selkeä tarkoitus. Klassista kipsipään pohjaa muovatessani minulle avautui moni asia kasvojen rakenteesta ja niiden piirtämisestä. Piirtämisen opettelussa minulla on aina loppujen lopuksi ollut kyse oivaltamisesta, ymmärtämisestä ja asioiden näkemisestä, harjoittelu ei lopu koskaan. Vaikka piirrän myös paljon muistista, koen, että edellä mainitut seikat ovat läsnä ja koen saavuttaneeni paljon havainnosta tekemällä.

Nykyään käyn piirtämässä elävää mallia useista eri syistä. Päivästä riippuen eri seikat motivoivat minua. Pystyin samaistumaan hyvin haastateltavien vastauksiin. Olen kiinnostunut mallipiirustuksesta, koska varsinkin lyhyiden asentojen tuoma nopeus ja edessä muuttuva kohde innostavat minua piirtämään. Ehkä sama pätee myös satunnaisten vastaan tulijoiden suhteen: he ovat liikkeessä ja heissä on myös usein jotain muuta kiinnostavaa, ilme, olemus tai jokin muu seikka.

Kuva 2. 3min Croquis-piirustus, Iida Kauppinen, 2014

”Moniin arkkitehtuuri- ja muotoilukouluihin on taideakatemioiden piirustussaleista periytynyt kaksi harjoitusta, pitkä ja lyhyt, toisin sanoen: iso, hidas alaston tutkielma ja pieni ja vikkellä krokii. Varsinkin tuo pikapiirustuksen purkaus voi laukaista nautinnon. Se on mitä elävintä elävää mallia. Tuntuu hauskalta tavoitella liikkeen vaikutelmaa, meni syteen tai saveen. Eikä joka kerta ole pakko onnistua. Kohta malli ottaa uuden asennon.” (Parko 2008, 13.)

Ehkä tietynlainen ranka, joka muodostuu hyvin kulkevasta croquis-tunnista, saa aikaan sen, että aika unohtuu. Asento toisen perään, ruokokynä tai muu väline kulkee paperilla, lopputulos voi olla joskus yllättävä, aikaa ei ole paljon ja päätöksiä on tehtävä nopeasti.

Myös pitkä asento on mielenkiintoinen: sitä ei tarvitse noudattaa kaavanmukaisesti, vaan joskus saatan tehdä useamman pienen harjoitelman ja joskus taas tehdä samaa piirustusta koko tunnin ajan. Jollain tapaa piirustusluokassa tapahtuvan mallipiirustuksen idea on minulle todella harjoituksen-omainen. Tavoitteena ei ole saavuttaa mitään lopullista vaan harjoitella. Harjoittelulla tarkoitan silmän ja käden välisen yhteyden harjoittelua, sommittelua, katsomisen ja mittaamisen harjoittelua. Tavoitteet vaihtelevat: joskus koen tekemisen todella ekspressiiviseksi, toisinaan hitaaksi ja mittailevaksi. Tomas Regan puolestaan kirjoittaa näköhavainnosta ja toteaa, että se on paljon laajempi kuin mitä lopullinen piirros antaa ymmärtää.

”Näköhavainnosta joutuu karsimaan asioita pois, jotta siitä saa piirrettyä kuvan.” (Regan 2008, 49.)

Reganin ajatus sopii hyvin mihin tahansa piirtämiseen, mutta ennen kaikkea se palautuu mieleeni puhuttaessa elävän mallin piirtämisestä. Asioiden poiskarsiminen ja jonkun olennaisen löytäminen kaiken keskeltä on haaste, johon koen piirtäjänä tarttuvani aina, kun piirrän havainnosta.

Minua kiinnostaa myös muiden opiskelijoiden lailla ihmisen piirtäminen sen synnyttämien sisältöjen kautta. On ehkä helpompi ilmaista ajatuksia ihmisfiguurin kautta kuin esimerkiksi piirtämällä vaikkapa kiveä. On vaikeampaa kuvitella itsensä

kiven paikalle kuin ihmiseksi ihmistä esittävän figuurin paikalle. Ihminen on samaan aikaan aiheena sekä kliseinen että ajaton. Ehkä ihmisen piirtäminen siksi pitää pintansa.

Van Gogh ja alaston malli

Van Gogh tunnetaan pääasiassa maalauksistaan, hänen omistautumisensa piirtämiselle nousee esille muun muassa monissa piirustusoppaissa. Van Gogh piirsi ja maalasi paljon havainnosta ja ihmistäkin kuvatessaan hän käytti usein mallia. Van Goghin taiteellisen työskentelyn vaiheet tulevat esille hyvin kirjeiden välityksellä, jotka hän kirjoitti veljelleen.

Mallit tulivat van Goghille kalliiksi, mutta hän halusi hyödyntää heitä huonosta rahatilanteestaan huolimatta. Mallien hankkiminen ei ollut aina helppoa. Rahan lisäksi oli muita vastuksia.

”Hän lupasi että saisin mahdollisimman pian maalata hänestä tutkielman huoneessaan tanssijanpuvussa. Hän ei voi tehdä sitä nyt, koska kahvilan omistaja on hänen mallina oloaan vastaan.” (van Gogh 1981, 380.)

Hän käytti malleinaan eri taustoista tulevia ihmisiä, etenkin naisia, joista osa oli bordellien työntekijöitä. Taideakatemoissa oli tuohon aikaan yleistä myös kipsimallien piirtäminen ja sitä kautta ihmisen piirtämisen opettelu. Tätä harjoitusta kohtaan van Goghin asenteet vaihtelivat suuresti.

”Luultavasti akatemian herrat syyttävät minua kerettiläisyydestä. En ole vuosikausiin nähnyt yhtään hyvää antiikin kipsiä, vaan olen pitänyt silmiäni edessä elävää mallia. Nyt kun taas näen niitä hämmästelen antiikin mestareiden taitoa ja tunteen aitoutta” (van Gogh 1981, 384.)

Myös piirtämisen merkitys korostuu kirjeissä usein. Vaikka pääpaino olikin maalauksessa, piirtäminen oli hänelle osa maalaamista. Piirtämiseen tuntuu van

Goghin ajatuksissa liittyvän toisenlainen tapa nähdä. Myös elävä malli liittyi vahvasti piirtämiseen.

”On kaksi tapaa tarkastella maalausta: miten tehdä se ja miten ei. Miten tehdä se: paljon piirtämisellä ja vähällä värillä; miten ei: paljon värillä ja vähällä piirtämisellä. Sillä on helpompaa siirtyä piirtämisestä maalaukseen kuin tehdä maalauksia tekemättä välttämättömiä piirustusharjoituksia sitä varten. Piirtämisessä on nimittäin paljon sellaista mitä ihmiset usein eivät ollenkaan huomaa, kuten sisätilan oikea perspektiivi, maiseman suuret linjat ja sitten alastonmalli jota ilman en voi itse tulla lainkaan toimeen.” (van Gogh 1981, 121.)

Why the Face ?

Pidin opinnäytteen taiteelliseen osuuteen liittyvän näyttelyn Mediakeskus Lumeen galleriassa 3.2—14.2.2014. Näyttely kantoi nimeä *Why the Face?* ja se käsitteli kasvoja ja niiden piirtämistä.

Kasvot valikoituivat näyttelyn teemaksi työskentelyprosessin kautta. Olen piirtänyt ja pitänyt työskentelypäiväkirjaa koko syksyn 2013 ja alkutalven 2014 ajan. Sekä piirroksissa että työskentelypäiväkirjassa kasvot esiintyvät muita ihmisen piirtämistä käsitteleviä teemoja useammin. Piirtäjän havainto ja kasvot ovat toimineet pohjana myös teoksille.

Lisäksi kasvot kiinnostivat minua lähtökohtaisesti sen takia, koska niiden visuaaliset piirteet yhdistetään usein ihmisen persoonaan. Olemme myös vuorovaikutuksessa toisiimme hyvin pitkälti kasvojen ilmeiden kautta. Jos miettii, minkä asian näemme ensimmäisenä synnyttyämme, niin on helppoa kuvitella monet kasvot, jotka tulevat ja menevät lapsen näkökentässä. Opimme nopeasti ilmeiden perusteella erottamaan ilon ja surun, negatiivisen ja positiivisen. Teema on kiinnostava myös ihmisen kehityksen ja evoluution kannalta.

”Kun teen luonnoksen pohjalta grafiikan laatan, käytän luonnoksesta löytyviä merkkejä, en lähde tekemään kohteesta sen näköisenpää mitä jo luonnoksessa on. Luonnos on minulle tallenne näkemästäni, oma subjektiivinen kokemukseni kirjoitetun sijaan piirrettynä. Kuitenkin kun vedostan, piirrokseni muuttuvat. Kasvojen ilmeet muuttuvat vahvemmiksi, sellaisiksi kuin olen ne tallentanut. Sillä, miten piirrän laatan ja miten sen vedostan sen, voin vaikuttaa paljon lopputulokseen. Joidenkin kasvojen ilme voi jyrkentyä, koska huomaan vedostaessani että Se on olennaista ja teen valintoja jotka korostavat sitä, jotkut kasvot saattavat jäädä kovin hengettömiksi ja kepeiksi piirrosviivan ja painojäljen puolesta, mikäli tahdon niin. Grafiikan menetelmien kautta koen että voin viedä kuvan pidemmälle. Siinä oleva hahmo ja minun käsitys siitä mitä hahmo edustaa, kuka se on? Tulee selvemmäksi

työskentelyn lautta. Luonnos on hetkellinen, aito, välitön, fiktiivinen, muistiinpano, havainto, muisto, muistikuva. (Ote työskentelypäiväkirjasta 9.12.2013.)

Näyttelyssä halusin keskittyä piirtäjän ja piirroksen kohteen väliseen tilaan. Halusin nostaa esille seikkoja, joita olin havainnut luonnos prosessin aikana. Taiteellinen osio koostui kolmestatoista teoksesta. Näihin teoksiin lukeutui luonnoskirjasta rakennettu teos, jossa luonnoskirjan sivuja oli yhdistelty aukeamiksi ja aseteltu seinälle niin että katsoja pystyi lukemaan luonnoskirjaa. Iso osa muista näyttelyn töistä pohjautui tähän luonnoskirjasta kokoamaani teokseen. Työstin luonnoskirjan kuvia pidemmälle taidegrafiikan menetelmistä monotypiaa, kaivertamista ja kuivaneulatekniikkaa käyttäen.

”Näyttelyni tarkoitus ei ole toimia taitojeni osoituksena, en halua näyttää vain omasta mielestäni onnistuneita teoksia vaan myös niitä jotka kertovat siitä miten monisyisen asian kanssa painin ja miten usein tunnen itseni epävarmaksi. Epävarmuus ei ole negatiivinen asia, Se on mielestäni luonnollinen tunne. Koen että opettajana minun pitää pystyä käsittelemään sekä omaa että oppilaiden epävarmuutta, epäonnistumisia ja uusien asioiden kohtaamista. Jos ei koskaan epäonnistu niin miten voi koskaan oppia mitään? Jos pelkää epäonnistumista miten voi tehdä ylipäättään yhtään mitään?” (Ote työskentelypäiväkirjasta 20.12.2013.)

Kasvojen piirtämisestä

Kasvot ovat kaikessa yksinkertaisuudessaan teemana moniulotteinen ja kiinnostava. Kysymys ihmisen piirtämisen motiiveista tarkentuu tässä osassa tutkimusta kasvoihin ja niiden piirtämiseen liittyviin ajatuksiin.

Kuva 3. Sivullinen, Iida Kauppinen, 2013

Olin eräänä päivänä jälleen piirustusluokassa piirtämässä mallia. Kysyin yhdeltä kanssaopiskelijaltani, miksi hän piirtää niin keskittyneesti mallin kasvoja.

”Opiskelija: Haluan saavuttaa enemmän ilmettä kasvojen kautta. Muukin keho on tärkeää, mutta kasvot näyttävät suurimman osan tunteista, haluan tietysti tavoittaa tunnelman. Mutta suurimmaksi osin minulla on hankaluuksia kasvojen kanssa.

Iida Kauppinen: Miksi?

Opiskelija: Ehkä siksi koska se on ihminen, haluan kunnioittaa kasvoja, enkä tuhota niitä. Joskus pelkään hieman kasvojen tekemistä. kun tulee se hetki jolloin piirrän kasvot ihmiselle jota piirrän ajattelen: *'Voi ei nyt tule kasvojen vuoro, tämä on tärkeä kohta..'* Ei ole väliä miten kasvot on piirretty, voit myös piirtää kasvot kolmella viivalla, mutta se on edelleen yhtä tärkeää.” (Opiskelijahaastattelu, 12.12.2013.)

Muutamissa opiskelijahaastatteluissa, joissa kysyin ihmisen piirtämisen motiivia, nousi esille myös opiskelijoiden kunnioitus toista ihmistä kohtaan. Se vaikutti heidän mukaansa ihmisen piirtämiseen. Kasvot ja niiden erityisyys, sekä tietynlainen kunnioitus juuri kasvoja kohtaan nousi kuitenkin esille vain tässä keskustelussa. Varsinkin jos piirtämisen kohde on tietoinen piirrettävänä olemisesta, lopputuloksesta on odotettavissa jonkunlainen reaktio ja esille nousee usein kysymys siitä miten näköinen lopputulos on? Näköisyys ei ole kuitenkaan ainut seikka, joka herättää voimakkaan reaktion, siksi takia kasvojen piirtäminen voi tuntua haasteelliselta.

Koen, että kasvojen kautta voi kuvata ja viestiä ihmisen tunnetilaa ja olemusta hyvin tehokkaasti. Kasvojen merkitys on arkipäivässä suuri. Kasvot ovat mielestäni kokeneet inflaation, mistä selvänä todisteena on muun muassa, että selatessani yhden naistenlehden kannesta kanteen näen kymmenittäin kasvoja. Mistä huolimatta kasvot vaikuttavat meihin voimakkaasti ja juuri siihen niiden käyttö esimerkiksi mediassa uskoakseni perustuu.

”Selaan luonnoskirjaa nopeasti, ohi vilisee kasvoja. Onni Oja kirjoittaa piirustusoppaassaan että amatöörimäinen piirtäjä takertuu ihmisen selkeimpiin kasvon osiin, silmiin, huuliin sekä nenään. Olenko siis amatööripiirtäjä? Takerrun silmiin, koska katseen kautta voin välittää ja lukea monenlaisia tunteita. Huulet voivat pusertua tiukasti yhteen, olla vienosti hymyssä tai roikkua ilman minkäänlaista jännitettä. Miten voisin ohittaa näin tärkeitä seikkoja kun tarkkailen ihmisiä ja heidän olemustaan, ne kiinnostavat minua piirtäjänä. Piirtämisessäni tuntuu olevan kyse tunnetilan, olemuksen tai

silmänräpäyksen tallentumisesta kynän kautta paperille.” (Ote työskentelypäiväkirjasta 16.10.2013.)

Kuva 4. Yksityiskohta teoksesta ***Luonnoskirja***, Iida Kauppinen, 2014

Olemusta ja tunnetilaa voi ilmentää monella tapaa, eikä näiden asioiden kuvaamiseen välttämättä tarvita kasvoja ollenkaan. Kasvojen käyttäminen ja kasvojen ilmeet ovat useimmiten luonnollisin ja suorin tapa viestiä muille tuntemuksiamme. Kasvojen ilmeen kuvaamiseen voi riittää kaksi kirjoitusmerkkiä, :), jotka tunnetaan hymiönä. Usein saadessani viestin, siihen on liitetty tunnetilaa kuvaava hymiö.

Ihmisen suhde omiin sekä toisten kasvoihin tuntuu olevan aivan erityinen. Jos jollakulla on jotain poikkeamaa kasvojen seudulla, kiinnitämme tähän huomiota herkästi. Mikäli katson ihmisestä piirrettyä tai maalattua kuvaa katseeni ohjautuu herkästi kasvoihin ja niiden ilmeeseen, tämä puolestaan vaikuttaa vahvasti siihen miten kuvan tulkitsen.

Suljetut silmät

Opinnäytteeni taiteellisessa osuudessa käytin paljon suljettuja silmiä. Olen tehnyt samaan aihepiiriin liittyvää kuvastoa jo aiemminkin. Suljetut silmät eivät olleet näyttelyn pääteema mutta yksi niistä kysymyksistä, joihin näyttelyn nimi, *Why the face?* ja tekemäni kuvasto minut johdattivat. Yksi kuvan tulkinnan muodoista on symbolien tulkinta. Suljettujen silmien symboliikkaa pohtiva Riikka Stewen kirjoittaa aiheesta seuraavasti kirjassa *Katsomuksen ihanuus* (1996):

” -- suljettujen silmien motiivi ilmestyy 1880-luvun lopulla symbolististen maalareiden tuotantoon, esimerkiksi Paul Gaguin ja Odilon Redon ovat kuvanneet sen. Nukkuvia tai lepääviä ihmisfiguureja suljetuin silmin esiintyy maalaustaiteessa aiemminkin mutta tällöin ovat kyseessä klassisen mytologian hahmot ja suljettujen silmien aihe selittyy tarinasta – esimerkiksi Endymionin tai Eroksen ja Psykhen – lähtien. Symbolistien tuotannossa suljettujen silmien aihe on äärimmäisen pelkistetty; ihmisfiguurista näkyy vain pää ja kaula, tausta on yhden värin sävyistä maalattu ja kertova aineisto on minimissään tai puuttuu kokonaan. Kytkenät klassiseen mytologiaan ovat olemattomat, maalaus ei kerro minkäänlaista tarinaa. Se sulkeutuu itseensä minimalistisessa representaatioissaan. Tämän maalaustyyppin ”mykkyys” rinnastuu toiseen symbolistiseen kuvatyyppiin, maalaukseen jossa figuuri kohottaa sormen huulilleen hiljaisuuteen kehottaen.” (Stewen 1996, 18.)

Vaikka Stewen kirjoittaa maalauksesta, voin liittää ajatukset piirtämiseen, koska kyse on kuvan sisällöstä symbolisella tasolla, jolloin minulle tekotavasta tulee asiana toissijainen. Mykkyys ja sen ulottuvuudet joihin Stewen johdattaa lukijaa, avaavat suljettujen silmien taakse kätkeytyviä merkityksiä mielenkiintoisella, taidehistoriaan linkittyvällä tavalla. Ajatus teoksesta, joka sulkeutuu itseensä, on kiinnostava. Myöhemmin Stewen täydentää tätä ajatusta:

”Suljetut silmät pakottavat katseen kääntymään sisäänpäin. Tyhjään, joka voi täyttyä, tulla subjektiiviksi, vain sitä itseään edeltävällä,

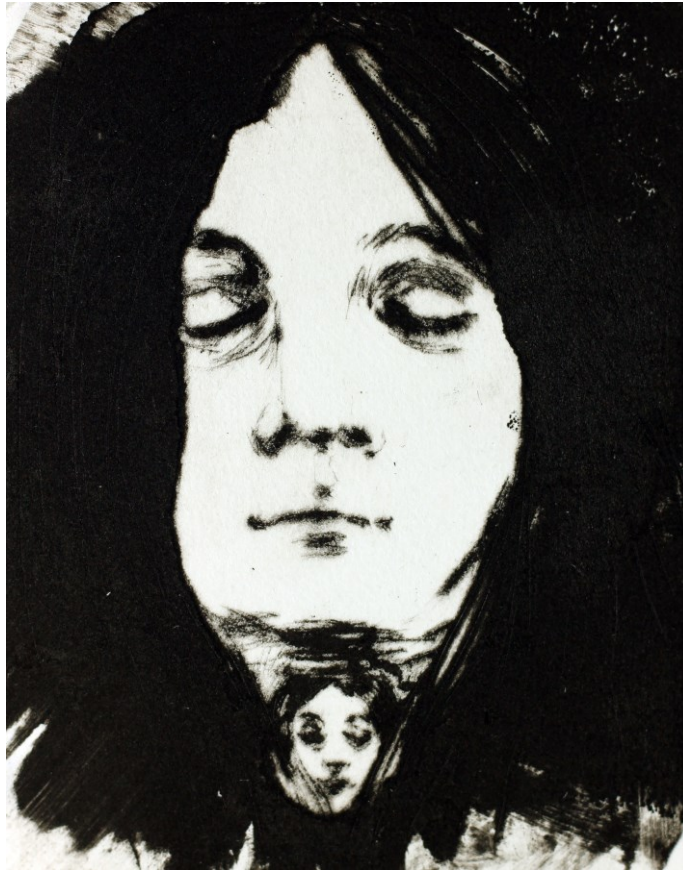
ennalta olemassa olevalla kielellä tai kirjallisuudella: subjekti inskriptoituu merkitykseen, joka rakentuu tyhjän ja täyden läsnä olon ja poissaolon, värähtelevällä rajalla.” (Stewen 1996, 25.)

Joskus tekemäni ihmiset katsovat takaisin, ja joskus ne puolestaan vetävät silmäluomensa alas, jolloin voisi ajatella, että ne kääntyvät sisäänpäin jättäen katsojan vaille katsekontaktia. Piirrän enimmäkseen tuntemattomia ihmisiä, joten katsekontaktin saavuttaminen on hankalaa, ainakin piirtäjän kannalta. Jos saan yhden vilkaisun silmästä silmään, minun pitää painaa katse mieleeni. Painan muistikuvani katseesta kynällä paperiin.

*Kuva 5. Yksityiskohta teoksesta **Sisäänpäin kääntyneet**, Iida Kauppinen, 2013-2014.*

Usein ihmiset ovat kääntyneitä omaan maailmaansa, heillä on korvissaan napit tai kuulokkeet, joista kuuluu musiikkia; katse on lasittunut ja kohdistuu minne tahansa muualle paitsi muihin ihmisiin, tai sitten silmät ovat kiinni ja ihminen nukkuu tai ainakin lepää silmät kiinni.

*Kuva 6. Yksityiskohta teoksesta **Pääpiirteet**, Iida Kauppinen, 2013.*

Olen huomannut myös prosessin aikana, että joskus esimerkiksi samaan junaan sattuu ihminen, joka ei pysty syystä tai toisesta hyväksymään tämänlaista käytöstä. Olen joutunut tilanteisiin, joissa junaan noussut henkilö on häiriintynyt siitä, että kukaan ei ota häneen kontaktia keskusteluyrityksistä huolimatta. Näissä tilanteissa ihmiset vetäytyvät useimmiten vain syvemmälle omiin maailmoihinsa ja suorastaan näyttelevät välinpitämätöntä kontaktin välttämiseksi, aivan kuin jokin suojautumismekanismi napsahtaisi päälle.

Kuva7. Yksityiskohta teoksesta ***Luonnoskirja***, Iida Kauppinen, 2014.

On raskasta huomioida ympärillä olevat ihmiset, koska Helsingin kokoisessa kaupungissa heitä on paljon. Joskus piirtämisen jälkeen oloni on hyvin väsynyt. Johtuuko tämä siitä, että niin monien ihmisten tarkkailu ja eräänlainen kohtaaminen käy voimille? Vai siitä, että kontakti on yksipuolista? Kyse voi olla molemmista. Ihmettelin yksi päivä, miksi vastaantulijat katsovat minua. Huomasin itse katsovani ensin heitä, ja hekin varmaan miettivät, miksi katson heitä. Miksi katsominen ihmetyttää ja jopa häiritsee myös minua?

Kasvot ja motiivi – Levinas ja van Gogh

Kasvojen piirtäminen on kiinnostanut minua hyvin pienestä lähtien. Muistan kuinka vanhempani näyttivät vierestä miten kasvot piirretään. Äitini oli opiskellut nuorena taideaineita, ja myös isäni oli saanut piirustusopetusta luokanopettajaopintojen yhteydessä. Seurasin sivusta, miten paperille piirtyi viiva toisen perään, ja muistan ihmetelleeni vähin elein syntyvästä näköisyydestä, olin heti koukussa. Olin hyvin vaikuttunut siitä, miten kynällä ja paperilla voi saada aikaan kuvan, joka muistuttaa ihmistä. Yksi kuvista oli piirretty harmaalla huopakynällä kellertävälle piirustuspaperille ja siinä oli naisen kasvot. Tällä naisella oli lyhyt tukka ja suuret silmät, jotka olivat kiinni, ja vieno hymy.

”Kasvojen iho on alastominta, riisutuinta. Alastominta, vaikkakin säädyllistä alastomuutta. Myös riisutuinta: kasvoissa on oleellista köyhyyttä. Todiste tästä on, että köyhyyttä pyritään naamioimaan esiintymisellä, ilmeiden hallinnalla. Kasvot ovat paljaat ja uhatut, aivan kuin ne kutsuisivat väkivallantekoon. Samalla kasvot kieltävät meitä tappamasta.” (Levinas 1996, 73.)

Ranskalainen filosofi Emmanuel Levinas on kirjoittanut muun muassa kasvojen etiikasta. Levinas’n teksti herättää ajatuksen siitä, miten katsomme, kun katsomme toista ihmistä.

”Mielestäni kasvojen tavoittaminen on alun perin eettistä. Kun näemme nenän, silmät, otsan tai leuan ja kun voitte kuvailla ne, suhtaudutte toiseen kuten objektiin. Paras tapa kohdata toinen on olla edes huomaamatta hänen silmiensä väriä! Kun tarkkaillaan toisen silmien väriä hänen kanssaan ei olla sosiaalisessa suhteessa. Havainnointi voi toki hallita suhdetta kasvoihin, mutta se, mitä kasvot erityisesti ovat ei palaudu havaintoon.” (Levinas 1996, 73.)

Tämä tekstipätkä jäi vaivaamaan minua eri tavalla kuin muut Levinas’n ajatukset kasvoista. Alkuun oli vaikeaa ymmärtää, mitä Levinas tarkoitti. Havainnon vaikutus

suhteeseemme kasvoja kohtaan oli ajatuksista selkein, mutta mitä kasvot ovat erityisesti ja mitä ne merkitsevät?

Aloin ajattelemaan, miten ihmisen piirtämistä voisi tarkastella Levinas'n ajatusten kautta. Voiko piirtäjä kohdata piirroksen kohteen? Miten piirtäjä katsoo?

Levinas'n tekstin pohjalta tuntui että piirtäjä katsoo vain pintaa, vaikka piirtäjänä tiedän, ettei havainto perustu aina vain muotoon. Etenkin ihmistä piirrettäessä muodon kautta pyritään ilmaisemaan usein jotain, mikä ei ole ilmiselvää jotain, mitä piirtäjä näkee kohteessaan kiinnostavana. Mitä ihmisen piirtämisessä tavoitellaan?

Van Gogh tuntuu pitävän ihmisen piirtämisen taitoa tavoiteltavana ja tärkeänä. Kirjeet eivät anna suoraa vastausta siihen, mikä motivoi van Goghia piirtämään ja maalaamaan juuri ihmisiä, mutta rivien välistä voi lukea, että hän oli todella kiinnostunut välittämään jotain kuvattavasta kohteesta katsojalle piirtämisen ja maalaamisen kautta, jotain, mitä van Gogh sanoo persoonaksi. Hän pohtii kirjeissään muutamaa otteeseen myös ihmisen piirtämisen motiivia.

”Kysymys on vain siitä, aloittaako sielusta vai vaatteista: onko ulkoinen muoto vain ripustin rimssuille ja nauharuusukkeille vai onko se käsitettävä keinoksi ilmentää vaikutelmaa ja tunnetta, tai jos muovaamme sitä muovaamisen vuoksi, niin siksikö että se on niin äärettömän kaunis itsessään. Ensimmäinen on katoavaa, kaksi jälkimmäistä suurta taidetta.” (Van Gogh 1981, 380.)

Van Gogh mainitsee myös olevansa kiinnostunut ihmissielusta. Tulkitsen tämän kiinnostukseksi ihmisen sisintä tai olemusta kohtaan. Ei voi tosin pois sulkea mahdollisuutta van Goghin todellisesta uskosta ihmissieluun ja sen tuomiin sisältöihin. Myös ihmisen kuvaamisen taito ja sen taidon tarjoamat edut ovat kuitenkin läsnä. ”Vaikka henkilökuvien maalaaminen tuottaakin enemmän vaikeuksia mallien takia, se tarjoaa myös enemmän mahdollisuuksia, koska niitä jotka sitä osaavat on verraten vähän (Van Gogh 1981, 379). Tosin, pääosin van Gogh tuntui ajattelevan, ettei pettymyksestä huolimatta taiteilija voi pakottaa näkökulmaansa muuttumaan ainakaan paremman myynnin toivossa. (Stone 1981, 122) Kirjeissä nousee esille sekä materiaaliton että materiaallinen. Van Goghin

mukaansa ihmisen ulkoisia ominaisuuksia ei voi myöskään sulkea täysin pois ja joskus kirjeissään hän toistaakin sitä miten kauniita mallit ovat ja miten tätä seikkaa edes etevinkään taiteilija ei voi kieltää. Mallin osa voi olla joskus hyvin objektinomainen. Van Gogh toteaa kuitenkin, että kauneus on katoavaista ja että vaikutelma ja tunne ovat tärkeämpiä taiteen näkökulmasta. Minulla on useita kokemuksia siitä, että tunteen voi saattaa taideteoksen muotoon, ja tämä teos voi koskettaa yhtä syvästi kuin esimerkiksi toisen kasvoilta välittyvä viesti tunteesta. Miten katsomme kasvoja ja miten katsomme taidetta? Molemmissa on jotain samaa, kenties myös sama ristiriita sen suhteen, miten katsomme, voidaan löytää esimerkiksi piirustuksen katsomisesta? Katsommeko vain muotoa vai katsommeko sisältöä? Katsooko piirtäjä muotoa vai katsooko sisältöä? Muotoa ei kuitenkaan voi sulkea pois, miten muuten kommunikoisimme. Kuvat kun eivät kuitenkaan aina väänny sanoiksi.

”Mutta paljon mieluummin minä maalaan ihmisten silmiä kuin katedraaleja, sillä ihmisissä on jotain mitä katedraaleissa ei ole, olkoon se kuinka juhlallinen ja mahtava hyvänsä. Ihmissielu, köyhän kerjäläisen ja katunaisenkin kiinnostaa minua paljon enemmän.” (Van Gogh 1981, 379.)

Palatkaamme takaisin kysymykseen siitä, miten piirtäjä, maalari tai muu kuvantekijä katsoo kasvoja. Ajattelen, että ehkä kasvojen piirtämisessäkin on lähtökohtaisesti jotain hyvin eettistä. Kyse ei ole pelkästään siitä, miten piirtäjä kohtaa piirroksen kohteen, vaan myös piirtämisen motiivista ja piirtämisen kautta tavoiteltavasta kohtaamisesta kuvan ja katsojan välillä.

Miten ihanteet vaikuttavat siihen, miten katson?

Samana iltana, kun luin Levinas'ta, katsoin sivusilmällä dokumenttiohjelmaa, joka käsitteli kauneusihanteita. Ohjelmassa koehenkilöille tehtiin testi, jossa heidän piti valita valokuvien perusteella usean kuvan joukosta heidän mielestään kaunein tai miellyttävimmän näköinen nainen sekä mies. Kuvia oli muokattu niin, että yksi kumpaakin sukupuolta edustavista kuvista oli muita symmetrisempi. Tähän kuvaan oli yhdistelty parhaita puolia kaikista saman sukupuolen kuvista, jotka olivat osa testin kuvamateriaalia. Kokeeseen osallistuvat henkilöt valitsivat miltei poikkeuksetta muokatun kuvan, jossa oleva kuvitteellinen henkilö oli kasvonpiirteiltään muita symmetrisempi. Se, että ihmiset systemaattisesti valitsivat saman kasvokuvan miellyttävimmäksi, sai minut jälleen ajattelemaan sitä, millaisia sääntöjä ja ihanteita kasvoihin liittyy. Tässä vaiheessa sivuan hieman ihanteita, koska ne vaikuttavat paljon siihen, miten katsomme.

Aiemmin mainitsemassani dokumentti ohjelmassa ihmiset kertoivat myös siitä, mitä ajattelevat ulkonäöstä ja sen merkityksestä ensivaikutelman syntymiseen. Moni totesi, että miellyttävän näköisen ihmisen kanssa asioiminen on mielekkäämpää ja että ulkonäköön liittyvät seikat ovat tärkeitä. Eräs testiin osallistuneista totesi, että etsimme usein ihmisistä tuttuja piirteitä. Eli etsimmekö toisesta siis itseämme? Kommentit olivat hyvin esteettiseen kokemukseen pohjautuvia, mistä tuli mieleeni Levinas'n esittämä ajatus siitä, mikä on paras tapa kohdata toinen ihminen: olla huomaamatta hänen silmiensä väriä. Levinas ohittaa kohtaamisessa toisen ihmisen esteettisten ominaisuuksien tarkastelun. Mitä kasvot sitten ovat Levinas'lle? Tommi Wallenius avaa tutkimuksessaan *Levinas ja juutalaisuus* (2005) kasvojen merkitystä Levinas'lle seuraavalla tavalla:

”Toisen »kasvojen kohtaaminen» (*le-face-à-face*), kahden ihmisen välinen eettinen suhde, on Levinasille se moraali sääntöjä edeltävä »perimmäinen rakenne» (*la structure*), joka ei ole palautettavissa mihinkään muuhun. Kohdatessamme toisen ihmisen kasvot huomaamme, ettei hän ole vain esimerkiksi 'juutalainen', sillä ihminen on aina ainutlaatuinen ja sopimaton yläkäsitteiden alle. Levinasin pyrkimyksenä on tuoda esiin toisen ihmisen kasvojen kohtaamisessa

paljastuva etiikan konkreettisuus. Toisen ihmisen kohtaamisessa mahdolliseksi tuleva eettinen suhde esittää etiikan konkreettisana tässä ja nyt tapahtuvana haasteena.” (Wallenius 2005, 49.)

Kasvoilla voimme viestittää tunteita, ja kasvot voivat viestittää meille myös asioita ihmisen persoonasta. Mutta voiko näihin visuaalisiin viesteihin luottaa? Mitä löytyy kasvojen nurjalta puolelta, ja miten se vastaa sitä, mitä näemme? En voi olla ajattelematta ihmisen kehityskäyrää ja kasvojen merkitystä osana ihmisen kehitystä. Kasvot ovat myös ensimmäisiä asioita joita kohtaamme jo elämämme alkutaipaleella. On sanomattakin selvää, että kasvojen ilmeiden ymmärtäminen on asia, jonka opimme varhain. Ilmaisemme tai peittelemme omia tunteitamme kasvojen avulla. Myös media välittää myös tiettyjä ajatuksia kasvoista. Opimme tyypittelemään niin kauniit, ystävälliset kuin pelottavatkin kasvopiirteet kuvakulttuurin opastuksella, syntyy ideaaleja, joita kohti myös piirtäjä voi alkaa pyrkimään. Miltä kasvot näyttävät voi muodostua tärkeämmäksi kuin se mitä ne kuvastavat.

”Levinasin ihmisen olemassa olon keskeinen piirre on sosiaalisuus, jonka alkuperäinen rakenne on toisen kasvojen kohtaaminen.” (Wallenius 2005, 51.)

Piirtäjänä minun pitää todella katsoa piirroksen kohdetta ja yrittää nähdä se ainakin aluksi juuri sellaisena kuin se on, mikä siinä itsessään on kiinnostavaa. En koe muokkaavani piirroksen kohteita sellaisiksi kuin haluaisin heidän olevan. Koen, että havaitsen jotain kiinnostavaa, jonka haluan tallentaa kustakin ihmisestä.

Joudun tekemään valintoja sen suhteen mitä piirrän. Loppujen lopuksi paperille tallentuu minun kokemukseni toisesta ihmisestä. Piirtäjänä tulee hyvin tietoiseksi omista kiinnostuksen kohteistaan sekä ihanteistaan, ja voi olla, että tylsistyy nopeasti, mikäli näköala on kapeanlainen. Myös oma kehonkuva ja sitä koskevat ihanteet voivat tulla esille piirtämisen kautta.

Regan – Salainen ilme

Ennen pitkää minulle tuli tarve haastatella Tomas Regania. Halusin kuulla, mitä hän ajattelee ihmisen piirtämisestä ja millaisia asioita hän nostaa omassa työskentelyssään keskiöön. Tapasimme Tampereella Grafiikanpaja Himmelblausssa. Reganista sai heti haastattelua edeltävien sähköpostiviestien välityksellä vaikutelman, että ihmisen piirtäminen merkitsee hänelle paljon ja että siihen liittyvät kysymykset ovat hänelle tuttuja. Mielenkiintoisia asioita nousi esille erityisesti silloin kun keskustelimme kasvoista ja niiden piirtämisestä.

”Lida Kauppinen (IK): Mitä siihen paperille sitten jää?

Tomas Regan (TR): Mä yritän saada piirrettyä sen kokemuksen. Mä yritin käydä mahdollisimman paljon mallipiirustus tunneilla jossain vaiheessa. Oon vasta myöhemmin rationalisoinu sitä, tai oikeastaan mä oon vasta nyt pitkän ajan päästä sanallistanut sen ja miettiny, miks mä piirrän niitä naamoja. Sitä on ollu hankala selittää, mutta nyt mä ehkä pystyn sen selittämään.

Silloin kun ihminen joka nyt on mallina, istuu, niin kuin ne mallit nyt tuppaa istumaan ja tuijottaa tyhjyyteen. Siinä tapahtuu jotain sellaista mitä ei tapahdu normaalissa vuorovaikutuksessa.

Kun istutaan kahvilassa ja jutellaan, niin se ei tapahdu, mutta sitten kun ihminen istuu yksin ja tuijottaa tyhjyyteen... Tietysti se tapahtuu arjessakin, jos vaikka joku odottaa tai odottelee jotain ja on vartti aikaa ja jää niin kuin ajatuksiinsa tai tälleensä. Mutta jotain tapahtuu kun ihminen ei tee mitään ja katsoo tyhjyyteen, kasvot muuttuu.

Mä annan mallin ensin istua ja mä puuhaan jotain päämäärättömästi ja odotan että se istuu ja rauhoittuu jonkun vartin. Koska silloin sen kasvot ikään kuin laskeutuu ja tulee sellainen salainen oma ilme ja ne on usein hätkähdyttävästi erilaisia kuin ne ilmeet mitä ihmiset käyttää jossain sosiaalisessa tilanteessa.

Se on vaikeeta piirtää, mutta se on se mitä mä teen. Ihmiset lukee mun työt että tässä on tämmösiä naamoja piirrettynä ja onko se näköinen vai ei ja ne mittaa sen usein valokuvallisella esittämisen asteikolla ja arvioi sen sillai ja se on harmi, sillä se mitä mä yritän on jotain ihan muuta. Mä yritän saada sen kipinän ja sen tietyn ilmeen, mutta se on vaikeeta. Sitten kun mä saan sen kipinän siihen, niin se kuva on myös valokuvallisesti esittävä, mutta se tulee vähän seurauksena se että se on tosi esittävä myös ja siinä on se henkilö, onnistunut henkilön kuva. Mutta se ei ole se päämäärä. Tää on hankala yhtäl, koska usein ei ole niin tärkeää, että onko se näköinen vai ei. Se kipinä on tärkein.

Sitten on toinen ryhmä kuvia. Mulla on ne, missä malli tuijottaa suoraan kohti. Se on täysin erilaista, koska silloin kun malli tuijottaa suoraan silmiin, niin se sosiaalinen ilme ei putoa, vaan se säilyy. Se on tosi tukalaa kun istutaan tunti ja tuijotetaan suoraan silmiin.” (Regan, haastattelu 28.2.2014.)

Regan kertoo siitä, miten silmiin katsominen piirrettäessä vaikuttaa molempiin osapuoliin. Silmiin katsomiseen liittyy vahvaa peilaamista, ja tilanne on haastava molemmille osapuolille.

”TR: Sekin on sellainen mitä ihmiset ei lue hirveän erilaisena koska se on niin normaali valokuva, että katotaan suoraan kohti, se on normaali valokuva, mutta se on hirveen hankala piirustus, koska siinä säilyy se semmoinen vuorovaikutus. Ja sitten kun se tukala tilanne jatkuu ja jatkuu 20 minuuttia, niin se on aika sellaista, niihin tulee aika erilainen tunnelma. Se on toinen hirveen kiinnostava tunnelma, mutta se on eri ryhmä mulle. Kun mä olin tehny niitä muutaman, niin mallin kanssa puhuttiin että miksi näistä tulee jotenkin tuimia ja tiukkoja näistä ilmeistä? Mutta se sano, että se on se ilme millä mää katon mallia kun piirrän ja sitten se peilaa sen. Koska se on sosiaalinen vuorovaikutus tilanne niin se malli peilaa sen miten mä tihrustan että se on sen takia niin tiukka. (Regan, haastattelu 28.2.2014.)

Haastattelussa tuli kiinnostavasti esille, miten piirtäjän katse vaikuttaa kohteeseen. Suoraan tuijottavan mallin piirtämisen vaikeus ei välttämättä avaudu piirroksen katsojalle kuvatyypin arkipäiväisyyden takia. Kyseessä on kuitenkin haasteellinen piirros, koska malli peilaa piirtäjän ilmeisiin ja eleisiin ja piirtäjän katse on tiivis ja keskittynyt, mikä siirtyy herkästi myös malliin. Myös tämän katseen tiiviin olemuksen takia on hankalaa pysyä huomaamattomana kun piirtää toista ihmistä.

”IK: Toi on jännä. Jos vielä vähän syventäisi tota kysymystä kasvojen piirtämisestä, niin onko siinä jotain erityistä, Kun aika paljon pystyy kuitenkin muunkin kehon eleillä esimerkiksi käsillä tai niitä piirtämällä viestimään. Mitä sä ajattelet?

TR: On se oli mulle. Mä aina vältin sitä. Mä oon piirtäny tosi pitkään, mutta aina koulussa välttelin viimeiseen asti sitä että joutuu tekemään kasvot mallipiirustuksen tunnilla. Kun mallipiirustuksen tunnilla oli pari tuntia aikaa tehdä koko figuri, niin mä aina livahdin silleen että sain piirtää sitä selkää, ettei vaan tarvitse piirtää naamaa.

Kun sä teet hyvän piirustuksen jossa on esim. nättisti varjostettu selkä, niin se on ihan sama jos munaa sen nenän ja suun ja silmät, että jollain paksulla hiilellä yrittää saada sen naaman. Se on niin tuskallista. Mä oon myös opettanu malli piirustusta ja mulla on aina myötätuntoa oppilaita kohtaan, kun se on niin mahdotonta. Naamaa on tosi vaikea piirtää parilla vedolla niin että se olis tosi hieno ja vaikuttava ja se ratkeaa usein niin että silmä kulma onnistuu jollain... Siinä on jotain erityistä siinä naamassa, siinä on, siihen sisältyy niin paljon kommunikaatiota, kasvoja käytetään niin paljon kommunikaation välineenä. Tietysti käsilläkin voi viestiä, mutta kyllä se on ihan oma suonsa se naama. Mä en tiedä miten siihen kysymykseen nyt vastais.

IK: Mikä siinä kasvoissa on se sisältö?

TR: Jos näköisyyttä hakee, niin se on ihan millin tarkka. Jalkoja kukaan ei esimerkiksi vertaa että onko jalka nyt näköinen ja *näkeekö tästä että onko tää Antin jalka*. Siis se on ihan millin tarkkaa että

ihmiset tunnistaa näköiset. Ihmiset tunnistaa henkilöitä kasvoista. Se voi olla joku pieni suhru jossain valokuvassa ja se on silti tunnistettava. Tai sitten sä näät ihmisen sadan metrin päässä ja tiedät että se on se tietysti sen näkee myös siitä miten se kävelee ja näin. Tää menis nyt sitten jonnekin psykologian puolelle.

Se on tarkkaa puuha. Sen takia naaman piirtäminen on niin antoisa ja rikas aihe myös katsojallekin. Voisko sanoa, että kaikilla on kasvojen lukemiseen niin hirveän tarkat työkalut. Jonkun abstraktin maalauksen lukemiseen on täytyny vähän sisäistää se homma.” (Regan, haastattelu 28.2.2014.)

Kuva 8. Tomas Regan, *Tarkkailija*, 2013, muste ja grafiitti paperille.

Kuva 9. Tomas Regan, *Kuuntelija III*, 2013, muste ja lyijykynä paperille.

Kanssamatkustajien salaiset ilmeet

Reganin ajatukset kasvoista olivat selvästi ajan ja työskentelyn hiomia. Ajattelin haastattelun jälkeen omaa työskentelyäni ja sitä, miten pinnalliseksi omat havaintoni satunnaisista ihmisistä, joita olen piirtänyt kuukausien ajan, ovat jääneet. Kenties tämä kertoo jotain siitä, millainen vuorovaikutus minun ja piirrettävien kohteiden välillä vallitsi.

Salainen ilme, johon Regan viittasi haastattelussaan, sai minut kuitenkin ajattelemaan piirämiäni ihmisten salaisia ilmeitä. Kenties tämä sama ilmiö tapahtuu, kun ihminen katsoo ulos junan ikkunasta ja uppoaa omaan maailmaansa, ja kenties sen ilmentyminen on yksi syy siihen, miksi tuntemattomien ihmisten kasvot

kiehtovat minua piirtäjänä, vaikka piirustustapani muistuttaakin Reganin viipyilevän taktiikan rinnalla nopeaa croquis-piirustusta.

*Kuva10. Yksityiskohta teoksesta **Luonnoskirja**, Iida Kauppinen, 2014.*

Havainto – Inhimillinen katse

”--sehän tapahtuu mekaanisesti eri tavalla, koska ihminen havannoi ja piirtää ja se menee kaikkien tajunnan ja systeemien läpi, se on niinku humaani, sen takia siinä on eriarvot. Tähän liittyy kaikki nää se että onko se tärkeää yleensä ihmiselle on se että onko se optisesti esittävä, onko se näköinen?” (Regan, haastattelu, 28.2.2014.)

Havainto liittyy piirtämiseen olennaisesti. Piirtämisen yhteydessä puhutaan usein silmän ja käden koordinaatiosta. Mistä havainto rakentuu, ja mitkä tekijät vaikuttavat havaintoon näkökyvyn lisäksi?

”Kuka määrittää havaintoon kuluva ajan? Kuka päättää milloin kohtaaminen alkaa ja mihin se päättyy. Kuvan tekijällä täytyy olla oikeus luottaa omaan havaintoon ja rakentaa kuva sellaiseksi kuin sen kokee ja näkee. Katsominen on muutakin kuin kopioimista. Mitä on katsominen ja mitä on näkeminen? Havainnointi on minulle kokemuksen tallentamista ja ajattelua. Mitä tallentuu paperille piirtämisen yhteydessä?” (Ote työskentelypäiväkirjasta, 12.10.2013.)

Havainto – Aistit ja todennäköisyys

”Ei voi piirtää samanlaista kuvaa kun näkee ja toisaalta voi piirtää sellaista, mitä ei voi nähdä. Tämä on pähkinän kuorella luonnollisen kuvan ongelma.” (Regan 2008, 49.)

Havainto mielletään usein hyvin visuaaliseksi. Havainto on suoraan yhteydessä näkökykyyn, mutta lisäksi meillä muita aisteja: tunto-, kuulo-, haju- ja näköaisti. Voisi olettaa, että muutkin kuin pelkästään visuaaliset seikat vaikuttavat havainnon muodostumiseen ja piirtäjää ajatellen siihen, mitä paperille tallentuu. Lisäksi mieleen tulee kehollisuus. Usein kun piirrän toista ihmistä, tapailen kehossani tämän ilmeitä ja eleitä, oli kyseessä sitten muistikuva tai malli, ajattelen kuvattavaa kohdetta jollain tapaa oman kehoni kautta. Voisiko ajatella, että tämä on osa havaintoa? Ongelmallista on sekin, mihin vetää havainnon rajan. Mutta jos mietin esimerkiksi miltä ihminen kuulostaa, jos kuulen hänen puhuvan, tämä vaikuttaa myös visuaaliseen havaintoon.

”Kuva heijastuu silmän verkkokalvolle, mutta näköhavainto muodostuu siis aivoissa. Se on siis mielikuva, ja koska ihminen on kaksisilmäinen, se on kahden kuvan fuusio. Siksi näemme kolmiulotteisesti: leveyttä, korkeutta ja syvyyttä. lisäksi näemme ajassa: muutosta ja liikettä. Näköhavainto on siis merkittävällä tavalla runsaampi kuin silmässä näkyvä heijastus tai muu optinen kuva” (Regan 2008, 52.)

Muulla optisella kuvalla Regan viittaa esimerkiksi kameran kuvaan. Havaintoon liittyy myös kysymys näköisyydestä. Regan kirjoittaa ja puhuu näköisyydestä mielenkiintoisella tavalla. Hän käsittelee aihetta muun muassa valokuvaamisen kautta. Siihen liittyvistä ajatuksista pystyy rakentamaan linkkejä piirtämiseen. Luku, jossa Regan käsittelee näköisyyttä pyrkii valottamaan näköisyyden problematiikkaa. Kuva voi olla tarkasti kuvattavan kohteen kopio, muttei silti näköinen. *Onko todenmukainen sama kuin näköinen?* kysyy Regan.

”Onko todenmukaisin ihmisen tekemä kuva sellainen, joka on mahdollisimman tarkasti optisen kuvan näköinen. Vai onko se sellainen joka on mahdollisimman tarkasti ihmisen näköhavainnon kaltainen?” (Regan 2008, 50.)

Herättääkö piirretty kuva myös minussa tekijänä erilaisia tuntemuksia kuin todenmukaisuus, nimenomaan siksi, että se ei ole todenmukainen? Näköisyys ja ihmisen piirtämisen motiivi linkittyvät jollain lailla yhteen. Pohtimani asia nousi esille myös Regania haastatellessani. Regan vertaili piirtämistä ja valokuvaamista keskenään. Hän kuvasi näköisyyttä kahtena eri akselina. X-akseli edustaa näköisyyttä ja Y-jotain muuta, joka on piirtämisen kannalta olennaista.

”-- siinä on sellainen eri asteikko, jos tehdään mallipiirustusta. Jos ajatellaan x akselilla niin kun että kuinka näköinen se on optisesti... Kun se ylittää sen että se ei näytä enää ”mutantti apinalta” vaan se näyttää ihmiseltä ja sitten se rupeaa näyttämään malliltaan, niin siihen tulee semmonen pykälä minkä jälkeen se ei enää lisää mun mielestä kiinnostavuutta tai elävyyttä siihen tekemällä vielä siitä optisesti näköisempi, vaan sitten se lähtee toiseen suuntaan y akselilla, voisi aatella että se on niinku joku muu, mistä saadaan ikään kuin elämän kipinä siihen piirustukseen. Se on puolestaan valokuvassa tosi vaikea. Piirtämisen ihmisen humaani käsittely ikään kuin tuo sen, sen ei tarvitse jatkaa sillä x akselilla eteenpäin, sen takia siinä on erilainen asteikko näköisyyden ja esittävyys arviointiin siinä piirustuksesta. En tiedä että vastaako tämä siihen että miksi ihmiset piirtää. Ihmiset tekee kuvia toisistaan sen takia että ne haluaa muistaa, rekisteröidä,

musta se on niin kuin luonteva vastaus.” (Haastattelu, Regan, 28.2.2014.)

Olen aina ihmetellyt piirrosviivan ilmaisuvoimaa ja sitä, miten piirtäjän kynän jälki muuttaa piirroksen kohdetta, synnyttäen tavallaan kohteen uudestaan. Kaikki näkevät asiat hieman eri tavalla, mikä johtuu myös fyysisistä eroista, silmien rakenteellisista eroista, pituudesta ja muista mahdollisista rajoitteista. Tämä kaikki heijastuu piirrokseen ja luo eroja muiden piirrosten välille. Fyysisen lisäksi piirroksessa näkyy mielen maailma. Oli kyseessä suora havainto tai mielikuva, piirtäjän ajatusmaailma on piirroksissa aina läsnä. Se näkyy kuvattavan kohteen valinnassa ja siinä miten kohde on kuvattu. Piirrosviivan nyanssit muokkaavat kuvattavaa kohdetta milloin milläkin tapaa, ja yksinkertaiseen välineeseen sisältyy monia mahdollisuuksia.

Mikä motivoi minua piirtämään havainnosta?

”Miksi haluan piirtää havainnosta? Miksi pelkät mielikuvat eivät riitä? Havainto tuo kuvaan kokemuksen, todellisen tilan, ajan ja paikan. Mutta onhan mielikuvasta piirrettäessäkin pohjana joku havainto/ muistikuva. Miksi haluan piirtää ihmistä havainnosta? Onko kyse vain siitä että haluan mallin piirrokselleni, vai tavoittelenko jotain mikä on piirroksen ulkopuolella?” (Ote työskentelypäiväkirjasta 15.10.2013)

Pohdin työskentelypäiväkirjassani sitä mikä motivoi minua piirtämään ihmistä havainnosta. Jälkeenpäin ajatellen havainto toimi myös systeiminä. Havainnon kautta sain piirroksilleni kohteet, eli kyseessä oli myös kenties jonkunlainen mallin hakeminen. Ehkä vielä enemmän viehättää ajatus koetusta hetkestä ja havainnosta joka on piirustuksen pohjalla, oli tämä sitten luonnos tai kenties vielä pidemmälle muunneltu työ. Havainnosta piirtäessä maailma avautuu edessä kaikkine muotoineen ja mahdollisuuksineen. Olen piirtänyt paljon myös valokuvista, jotka ovat oikeaan tilaan ja oikeisiin ihmisiin nähden aina loppujen lopuksi kaksiulotteisia.

Piirtäminen kohtaamisen keinona

”Piirtäjänä koen olevani hyvin sidottu siihen mitä näen. Voinko puhua kohtaamisesta, en puhu useimmiten niiden ihmisten kanssa joita piirrän. Voinko vangita ihmisestä mitään muuta kuin ulkoisen paperille ilman keskustelua? Miten ihmisen kuva rakentuu, voiko toisen kohdata piirtämällä?” (Ote työskentelypäiväkirjasta 15.12.2013.)

Voiko piirtäjä kohdata toisen ihmisen piirtämällä? Miten kohtaamisen voi määritellä, ja miten sen voi nähdä muodostuvan piirtämisen kautta? Ajatus piirtäjän ja piirrettävänä olevan ihmisen välisestä kohtaamisesta nousi esille myös haastatteluissa.

”Iida Kauppinen (IK): Miksi ihminen piirtää ihmistä, voi olla tosi semmoista että kertoo miksi itse piirtää ihmistä, tai joku oma laajempi käsitys, jos haluaa kertoa jotain sellaista, tämä on aika vapaamuotoinen.

Hanna Westerberg (HW): Musta tuntuu että ihminen piirtää ihmistä aika monista syistä, tietysti keskeistä on se kun on itse ihminen. Ja sitten siihen liittyy kontakti ja sitten kun on toinen ihminen, sitten millainen se kontakti on ja millainen se hetki on.

IK: Mm.

HW: Siinä on jotain kauheen herkkää kun siinä on se tietoisuus, se oma tietoisuus ja sitten sen toisen tietoisuus. Se on myös siksi niin kiinnostavaa koska se on niin moninaista niin kuin ihmisten välinen kohtaaminen. Ihminen on hirveän moninainen. Kun me olemme ihmisiä niin samaistumme ja toisaalta se voi olla joku hyvin vieras ketä me piirretään.

IK: Liittyykö siihen sitten jotain kommunikaation tasoja, tai tämmösiä, mitä sä aattelet?

HW: Varmasti. Kohtaaminen kuulostaa niin juhlalliselta, mä tarkoitan kohtaamisella että siinä on se luonnon havainto, eli fyysinen havainto että miten me nähdään. Ne muodot ja mitä me nähdään ihan visuaalisesti. Sen lisäksi on psykologinen havainto, joka liittyy siihen kohtaamiseen, jolla tarkoitan sitä että samalla kun me havaitaan niitä esteettisiä asioita, niin se ei ole vain vain esine. Vaikka esimerkiksi Cezanne halusi ajatella, että se on vain esine, tavallaan juuri siksi, että sen kanssa voi tehdä mitä vaan. Se on yksi näkökulma, mutta minä ajattelen että se ei kuitenkaan ole kuin esine. Siinä on hirveästi erilaisia ulottuvuuksia siinä asiassa ja se on hyvin kiinnostavaa, kun ihminen piirtää ihmistä.” (Westerberg, haastattelu 12.12.2013.)

Liitän piirtämiseen monia eri mahdollisuuksia: piirrosviivan kautta voi esittää monenlaisia ideoita, välittää tunteita, alleviivata ja häivyttää. Kaikki tämä on piirtäjän kädessä ja tämän käden, liikkeitä voi seurata piirrosviivojen avulla. Seuraamisen mahdollisuus, uudelleentulkinta, tekijän läsnäolo, ovat seikkoja, joista piirroksen maaginen olemus muodostuu. Tulkinta riippuu myös hyvin paljon siitä, kuka katsoo. Suurin osa on joskus kokeillut piirtämistä ja pitänyt kynää kädessään ja tuo kokemus vaikuttaa siihen miten katsomme piirustusta. Kokemus tulee jollain tapaa fyysiseksi sen lisäksi, että kuva lähettää visuaalisen viestin. Piirros viiva kätkee sisäänsä fyysisiä impulsseja, jotka ovat lähtöisin tekijästä.

Kohtaaminen, joka tapahtui taiteellista osiota tehdessäni, oli mielestäni hyvin monivaiheinen. Ensin piirsin ihmisen, satunnaisen ihmisen, jonka olin kohdannut fyysisesti. Lisäksi minusta tuntui, että piirroksen kautta kohtasin hänet uudelleen, minkä jälkeen vielä näyttelyssä käyneet ihmiset kohtasivat piirtämäni ihmiset teoksien välityksellä. Kohtaaminen toistui siis useaan kertaan. Ihmiset eivät olleet enää samoja, vaan heistä oli tullut merkkejä luonnoskirjani sivuille. Jään silti miettimään mitä näen toisessa ihmisessä, Levinas’n ajatukset askarruttavat jälleen.

”Levinas ajattelee, että arkipäiväisyydessämme elämme totalisoivasti: emme ole kiinnostuneita siitä, mitä toiset ihmiset ovat ja mitä he ajattelevat, vaan otamme heidät sellaisina kuin itse haluamme,

samankaltaistamme heidät ja teemme heistä itsellemme sopivia.”
(Varto 1994, 71.)

Pyrinkö piirtämällä yksilöimään ihmisiä massasta vai onko tarkoituksenani rakentaa jonkinlaista omaa ihmismassaa jotta minun olisi helpompi elää kaikkien ihmisen ympäröimänä? Mielenkiintoinen ajatusleikki, joka palauttaa kohtaamisen kautta kysymyksen ihmisen piirtämisen motiivista. Mitä varten minä piirrän?

”Toteutanko jonkinlaista elitististä tapaa viestiä? Onko joku suurempi tapa kohdata muut ihmiset, miksi piirrän hymyilevät kasvot ja toivon hymyn tarttuvan muihinkin. Miksi haluan tehdä väsymyksestä tai unisuudesta kuvan, eikö riitä että muut voivat lukea sen omilta kasvoiltani? Piirtämisen kautta kohteessa tapahtuu jonkunlainen muutos, siitä tulee epätosi. Minä valitsen mitä merkitsen ja millä eleellä, voin alleviivata jotain, hävittää jotain, voin päättää mitä haluan näyttää tarkemmin kuin omilla kasvoillani. Piirtäminen on mielestäni jollain tapaa suhteessa kirjoittamiseen, haluan jakaa sen mitä tunnen, koen ja näen.” (Ote työskentelypäiväkirjasta 17.10.2013.)

Kun piirrän, paperille tallentuu oma kokemukseni kohtaamastani ihmisestä. Piirroksessa on aina iso annos minua ja se pohjaa siihen miten minä koen piirrokseni kohteen.

Uskon kohtaavani ihmiset jollain tavalla, vaikka en kokonaisvaltaisesti, niin ainakin minulle he ovat enemmän läsnä kuin keskiverto-ohikulkija. Vaikka en kohtaa piirtämäni ihmistä perinteisellä tavalla jutustelun merkeissä, koen, että voin aistia ihmisestä muutakin kuin sitä, mikä on visuaalista.

Minusta piirtämisen eleessä on jotain kunnioittavaa ja kaunista, joka liittyy jollain tapaa muistamiseen ja toisen huomioimiseen. Toiminta lähtee toki minusta, en voi sulkea itseäni oman tekemiseni ulkopuolelle - ja sehän on piirtämisen idea, minä olen läsnä toiselle, vaikka joskus toisen tietämättä. Entä miltä tuntuu olla piirroksen kohteena?

Mallin ja piirtäjän välinen vuorovaikutus

”Tällä hetkellä totuttaudun maalatessani juttelemaan mallien kanssa yhä enemmän jotta heidän kasvonsa pysyisivät eloisina” (Van Gogh 1981, 380.)

Pyysin mallina työskentelevää Noora Palotietä kertomaan mallin näkökulmasta, voiko piirtämisen kautta kohdata toisen ihmisen. Noora on työskennellyt mallina myös Kuvataideakatemian piirustusluokassa.

”Iida Kauppinen (IK): Miltä sinusta tuntuu olla piirrettävänä? Voisitko vähän kuvailla sitä tilannetta?

Noora Palotie (NP): Musta tuntuu että mulla on esitys, jonka katsojilla on piirustuslehtiöt. Mä aloin itseasiassa miettimään tuossa äsken, että mitä jos tekis sellaisen esityksen että ottais asentoja, mutta siinä ei olis piirtäjiä ja että miltä musta tuntuis olla niin niinku pelkästään katottavana. Silloin kun siinä on piirtäjiä ja ne kattoo mua alasti, niin musta tuntuu että siinä on sellainen kiva filtti että ne ei kato mua silleen niin kuin ne kattois mua ilman niitä papereita. Siinä on tarkoitus, niillä on päämäärä piirtää mut. Mä oon vaan välineenä tai sellaisena inspiraationa, en selkeesti pelkästään katottavana vaan mulla on siinä joku tarkoitus.” (Palotie, haastattelu, 25.2.2014.)

Malli on usein alastomana piirtäjän edessä. Tilanne on silti piirtäjän näkökulmasta neutraali, ja kuten Noora toteaa, mallilla on selkeä tarkoitus.

”IK: Miten sä koet, eroaako piirtäjän katse tavallisesta katseesta?

NP: Kyllä se mun mielestä eroaa ihan hirveesti. Kyllä mä välillä tunnen jos joku kattoo mua ns. epäammattimaisiin silmin. Että sen jotenkin vaan vaistoa jos joku ei pelkästään vaan piirrä vaan kattelee mua sillä tavalla, mä en osaa selittää, mutta mä vaistoon sen, joskus mulle tulee epämiellyttävä olo.” (Palotie, haastattelu, 25.2.2014.)

Piirtäjän katse on tiivis, ja malli on kaikkien luokassa olevien katseiden kohteena. Olen usein ajatellut, miltä tuntuu olla kaikkien mitattavana tutkivan piirtäjän katseen alaisena. Tilanne vaatii selkeästi tietynlaista itseluottamusta ja itsetuntemusta.

”NP: Mä pyrin yleensä siihen etten mä kato ketään silmiin kun mua piirretään koska mä oon alasti niin se on muutenkin tosi herkkä tilanne. Kun siinä on toinen osapuolialasti niin mä koen että mä en halua kattoo ketään silmiin koska se rikkois sen filtlerin mikä siinä on välissä ja sille piirtäjälle vois tulla epämukava olo että mä tuijotan sitä. Ja mä en pyri kattomaan ketään silmiin niin se voi välillä olla tosi vaikee sanoo että ’miten toi nyt kattoo mua’. Mä pyrin yleensä kattomaan ihan muualle. Joskus mulle vaan tulee sellainen olo piirtäjästä, sitä on tosi vaikea selittää. Mutta joskus sellainen tunne tulee jostain piirtäjästä, että toi ei nyt vaan piirrä.” (Palotie, haastattelu, 25.2.2014.)

Ymmärrän molempien osapuolien kannalta, miksi Palotie ei katso ketään silmiin mallina ollessaan. Jo pari vuotta mallina työskennellyt Palotie kertoo myös erottavansa ammatillisen katseen ei-ammattillisesta.

”IK: Jos lähtis erittelemään mallin ja piirtäjän välistä vuorovaikutusta, niin syntyykö sitä ja miten se ilmenee?

NP: Se riippuu niin paljon mallista ja piirtäjästä; onko se taiteilija vai onko se opettaja ja se riippuu hirveen paljon henkilökemiasta että jos lähdetään miettimään että millaista vuorovaikutusta mallin ja piirtäjän välillä se voi olla että saatetaan jutella ja sopia jostain asioista. Mä en ite tykkää välttämättä ottaa paljon kontaktia, mä tykkään että muhun otetaan kontaktia ja mulle sanotaan ja tervehditään ja musta käytetään esimerkiksi etunimeä, mikä on musta ihan kiva koska musta tuntuu että mä oon silloin ihminen enkä vaan malli.

Ja se että jos sulla on hyvä kemia ja hyvä keskusteluyhteys sen piirtäjän kanssa, niin sillä vuorovaikutuksella voi olla tosi paljon merkitystä että voidaan keksiä jotain tosi jännää tai siistiä. Silloin tuntuu että mäkin pääsen olemaan luova, mut otetaan huomioon siinä. Joskus voi olla

sellanen päivä että mä teen vaan ns. Leipäduunia että mä vaan oon silleen että tehdään näin, etten edes pyri minkäänlaiseen vuorovaikutukseen. Joskus kemiat ei vaan natsaa sen taiteilijan tai piirtäjän kanssa. Tosi persoona kysymys. Sillä on mulle ainakin tosi paljon merkitystä että miten se piirtäjä / taiteilija ottaa mut vastaan. Jos se on kiinnostunut musta ja siitä mitä mä voin antaa niin kyllä mä innostun helpommin.” (Palotie, haastattelu, 25.2.2014.)

Mallin osa jää usein pimentoon. Taitava ja kekseliäs malli on piirtäjän kannalta kiinnostava piirustuksen kohde ja parhaimmillaan inspiroi sekä innostaa odottamattomien ratkaisujen syntymiseen. Pidemmälle viety mallipiirros kätkee sisälleen paljon muutakin kuin mittasuhteiden ja anatomian opettelua.

”IK: Kun sä oot piirroksen kohteena, niin mitä ajattelet mallin näkökulmasta, voiko piirtämisen kautta kohdata toisen ihmisen?

NP: Mm..ainakin siis...tosi mielenkiintoinen, että kohdata. Se riippuu tosi paljon siitä että millainen henkilökemia siinä on, mutta mulle tulee sellainen ajatus mieleen että joskus piirros voi tuoda sen mallin ja piirtäjän yhteen. Jos mä vaikka huomaan että joku on piirtänyt musta tosi hauskan kuvan, niin se voi ehkä sitten, että siinä syntyy sitten jokun yhteys ja sitten me kohdataan. Mutta ehkä piirtämisen kautta mä lähtökohtaisesti koen että se on esityksellinen tilanne, jossa mä niinku oon katseiden alla niin mä en pyrikään ottamaan kontaktia, että joskus se syntyy ja joskus ei että mun mielestä se on mahdollista tottakai kohdata siinä, ehkä just sellaisentilanteen kautta että mä saatan mennä kattomaan piirustusta ja hei että toi on hauska, tai että piirtäjä tulee näyttämään mulle jotain piirustusta niin ehkä sitä kautta.

IK: Toi on tosi hyvä pointti!

NP: Siinä kun itse se piirtotilanne on niin arka, siinä ei ehkä välttämättä tule mitään, koska mä oon siinä kuitenkin alasti

IK: Sä et siis kuitenkaan tunne mitään mystistä vuorovaikutusta?

NP: Ei en mä oikeestaa. Mutta joskus musta tuntuu että 'jee mä rokkaan' ja tein tosi hyvän asennon, Ja jos mä saan palautteen siitä, siis jos mä kuulen vaikka kun piirtäjät puhuu että vitsi että tuli hyvä duuni, tai ne supisee keskenään että "hyvä asento", niin se tuntuu hyvältä ja siinä vois ehkä olla mahdollisuus. Siinä jokin ehkä sitten kohtaa. Vaikka siinä ei ollu mitään sovittua, mutta on syntynyt joku tällainen, että mulla on hyvä fiilis siitä jutusta ja sillä piirtäjälläkin on... Niin siinä on ehkä se missä pystyy kohtaamaan." (Palotie, haastattelu, 25.2.2014.)

Nooran haastattelun kautta voimme päästä käsiksi yhden ihmisen kokemukseen piirustuksen kohteena olemisesta. Vastauksissa korostui muun vuorovaikutuksen merkitys piirtämisen kautta syntyvään kohtaamiseen. Lisäksi haastattelussa kävi ilmi, miten malli kokee piirtämistilanteen, kun kyseessä on mallipiirustusta tekevä ryhmä. Mallin ja piirtäjän välille syntyvä filtteri luon neutraalin tilanteen, se syntyy pääosin "ammatillisen piirtämisen" sekä mallin itse asettamien rajojen, kuten katseen pois suuntaamisen kautta.

Kuva 11. Noora piileskelee viltin alla, Iida Kauppinen, 2014

Mielestäni mallin näkökulma on tärkeä ja arvokas, sillä on hankalaa ymmärtää miltä mallina oleminen tuntuu ilman omaa kokemusta. Nooran kertomat seikat raottavat hieman mallimaailman mystistä verhoa tehden kaikesta hieman ymmärrettävämpää monen kirjoittamani asian kannalta.

Lopuksi

Lähdin liikkeelle kysymyksestä *miksi ihminen piirtää ihmistä*. Koen saaneeni siihen monenlaisia vastauksia oman työskentelyn, piirustusluokan, haastatteluiden ja valitsemani kirjallisuuden pohjalta. Motiivi riippuu aina piirtäjästä, mutta uskon, että

samoja motiiviin liittyviä kysymyksiä voidaan esittää tekijästä riippumatta. Jos kysytään yleisesti, miksi ihmiset tekevät kuvia ihmisestä, mielestäni voidaan kysyä, onko toiminnan lähtökohta perimmiltään eettinen, itseään peilaava, tai ihmisen kautta mittaaminen. Myös ihmisen piirtämiseen ja havaintoon liittyvät mahdollisuudet sekä haasteet voidaan liittää kysymykseen motiivista. Piirtämisen tapahtuman tuomat arvot tulivat esille esimerkiksi Tomas Reganin ja Kuvataideakatemia-lehtoreiden haastatteluissa sekä omissa pohdinnoissani.

Kaksiosaisen kysymyksen selvittely oli myös haasteellista. On mahdotonta edes ajatella, että yksi nopea haastattelu riittäisi oppilaiden motiivien kokonaisvaltaiseen tarkasteluun. Yhtenäisen motiivin löytäminen ei ollut alun perinkään tutkimuksen tarkoitus. Esille nousseet henkilökohtaiset kokemukset ja motiivit antavat mielestäni vihjeen siitä, mitä osa piirustusluokan opiskelijoista ajatteli ihmisen piirtämisestä eräänä päivänä, jolloin heiltä kysyttiin, miksi he piirtävät ihmistä. Mielestäni juuri vastausten spontaani luonne kätkee sisäänsä jotain hyvin aitoa.

Näyttelyn tekeminen ja kirjoittaminen toimivat mielestäni hyvin yhdessä: omasta taiteellisesta työskentelystäni koen saaneeni konkreettisia kokemuksia, joiden pohjalta on kummunnut paljon ajatuksia sekä kysymyksiä. Tekeminen näkyy osana tutkimusta ja sen kautta syntyvä suhde tutkittavaan asiaan on auttanut pääsemään syvemmälle tutkimuskysymykseen. Sain monia vastauksia ja löysin myös uusia näkökulmia oman motiivini tarkasteluun.

Taiteellisesta ja kirjallisesta osuudesta koostuvan opinnäytteen yhteennivominen ei ole ollut kuitenkaan tuskatonta, vaan työn määrä on ollut suuri. Kirjallinen osuus tukee ja avaa kuitenkin loppujen lopuksi taiteellisen osion kautta pohtimiani teemoja. Tässä opinnäytteessä on hyvin pitkälti kyse prosessin kuvaamisesta, ennen kaikkea ajatusprosessin kuvaamisesta. Näyttelyä koskevien teknisten ratkaisujen pohdinnalle ja työskentelypäiväkirjan perusteelliselle esittelylle ei mielestäni olisi ollut enää tilaa. Prosessi on kuvattavissa monella tapaa ja itse päätin kuvata sen tutkimuskysymykseni kautta. Tunnen että paljon ajatuksia jää edelleen auki, kenties tästä on hyvä jatkaa.

Lähteet

Painetut lähteet

Gayford, Martin 2011. *A Bigger message: Conversations with David Hockney*. Thames & Hudson. New York.

Levinas, Emmanuel 1996. *Etiikka ja äärettömyys : keskusteluja Philippe Nemon kanssa*. (Suom.) Antti Pönni. Gaudeamus. Helsinki.

Oja, Onni 1957. *Piirtämisen taito*. WSOY. Helsinki.

Parko, Severi 2008. *Elävä malli: Muisteluksia, selityksiä ja kuvatekstejä*. Taideteollinen korkeakoulu. Helsinki.

Regan, Tomas 2008. *Camera lucida ja piirtäjän optiset apuvälineet*. Kuvataideakatemia. Helsinki.

Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.) 2005. *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Vastapaino. Tampere.

Siukonen, Jyrki 2011. *Vasara ja hiljaisuus. Lyhyt johdatus työkalujen filosofiaan*. Kuvataideakatemia. Helsinki.

Stewen, Riikka 1996 *Suljetut silmät* teoksessa *Katsomuksen ihanuus: Kirjoituksia vuosisadan vaihteen taiteista* (toim.) 1996 Pirjo Lyytikäinen, Jyrki Kalliokoski, Mervi Kantokorpi. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki.

van Gogh, Vincet 1981. *Kirjeitä veljelleni*. (Toim.) Irving Stone (Suom.) Raija Mattila. Otava. Keuruu.

Varto, Juha 1994. *Filosofian taito I*. Kirjayhtymä. Helsinki.

Wallenius, Tommi 2005. *Levinas ja Juutalaisuus: Filosofian toinen*. 23°45. Tampere.

Verkkolähteet

Häme-Wiki. Onni Oja. 2013. http://www.hamewiki.fi/wiki/Onni_Oja. Viitattu 1.3.2014.

Someron verkkokirjasto. Severi Parko. 2012. <https://somero.verkkokirjasto.fi> Viitattu 1.3.2014

Kuvataideakatemia. Kotsa. 2014. Opetustarjonta, hakusana: piirustus luokka. www.kuva.fi. Viitattu 9.1.2014.

Haastattelut

Opiskelija haastattelut 5.12.2013

Hanna Westerberg, tuntiopettaja, Kuvataideakatemia 12.12.2013

Opiskelijahaastattelut 12.12.2013

Stig Baumgartner, lehtori, (piirustus ja havainto) Kuvataideakatemia 13.12.2013

Opiskelija haastattelut 16.2.2014

Noora Palotie, taidemalli 26.2.2014

Tomas Regan, kuvataiteilija 28.2.2014

Kuvaluettelo

Kuva 1. Croquis-piirustus, Iida Kauppinen, 2007

Kuva 2. *3min Croquis-piirustus, Iida Kauppinen, 2014*

Kuva 3. **Sivullinen**, Iida Kauppinen, 2013

Kuva 4. *Yksityiskohta teoksesta **Luonnoskirja**, Iida Kauppinen, 2014*

Kuva 5. Yksityiskohta teoksesta **Sisäänpäin kääntyneet**, Iida Kauppinen, 2013-2014

Kuva 6. Yksityiskohta teoksesta **Pääpiirteet**, Iida Kauppinen, 2013

Kuva 7. Kuva: Yksityiskohta teoksesta **Luonnoskirja**, Iida Kauppinen, 2014

Kuva 8. **Tarkkailija**, Tomas Regan, 2013, muste ja grafiitti paperille

Kuva 9. **Kuuntelija III**, Tomas Regan 2013, muste ja lyijykynä paperille, Valtion taidekokoelma

Kuva 10. Yksityiskohta teoksesta **Luonnoskirja**, Iida Kauppinen, 2014

Kuva 11. **Noora piileskelee viltin alla**, Iida Kauppinen, 2014

Liitteet

Liite 1. Haastattelukysymys runko, opiskelijat, piirustusluokka:

Miksi ihminen piirtää toista ihmistä?

Poikkeako ihmisen piirtäminen jonkun muun kohteen piirtämisestä, jos poikkeaa niin miten?

Liite 2. Haastattelukysymys runko, lehtorit, piirustusluokka:

Miksi ihminen piirtää ihmistä?

Miten koet itse, mitä täällä piirustusluokassa tapahtuu kun opiskelijat piirtää ihmistä?

Miksi piirustusluokassa piirretään ihmistä?

Mitä näet kun piirrät toista ihmistä?

Miten koet piirtämisen hetken, mitä tallentuu paperille ja miksi?

Onko ihmisen piirtämisessä jotain mikä erottaa sen jonkun muun kohteen piirtämisestä? Jos on, niin mistä tämä ero johtuu?

Liite 3. Haastattelukysymys runko, Tomas Regan:

Miksi ihminen piirtää toista ihmistä?

Miten koet toisen ihmisen piirtämisen, esim. poikkeako se mitenkään jonkun muun kohteen piirtämisestä, jos niin miten?

Mitä tallentuu paperille kun piirrät toista ihmistä?

Lisäksi haluaisin esittää muutaman vapaamuotoisen kysymyksen ihmisen kasvojen piirtämisestä, tavoitteenani on keskittää tutkimus kysymykseen "miksi ihminen piirtää toista ihmistä", kasvot ovat nousseet teemana kuitenkin hyvin vahvaksi, jonka takia kasvojen piirtämiseen liittyvät seikat kiinnostavat.

Liite 4. Haastattelukysymys runko, Noora Palotie:

(Lyhyesti) Kuka olet ja miten pitkään olet tehnyt mallin töitä?

Miltä tuntuu olla piirrettävänä, kuvaile tilannetta.

Miten koet että piirtäjä katsoo sinua, poikkeako jotenkin normaalista, jos niin miten?

Onko mallin ja piirtäjän välillä minkäänlaista vuorovaikutusta, jos on, niin millaista?

Mitä ajattelet, voiko piirtämisen kautta kohdata toisen ihmisen?

WHY THE FACE?

Kuvakooste opinnäytteen taiteellisesta osiosta

Taiteen maisterin opinnäytetyö
Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu
Kuvataidekasvatuksen koulutusohjelma
Iida Kauppinen
2014

Why the Face?

Iida Kauppinen

Taidegrafiikkaa ja piirustuksia /
Prints and Drawings

3.- 14.2.2014

Mediakeskus Lumeen galleria

Avoinna ma-to 8-19 pe 8-18

Media Centre Lume

Open Mon-Thu 8am - 7pm, Fri 8am - 6pm

Avajaiset 3.2.2014 17-19

Opening 3.2.2014 5pm - 7pm

Why the Face?

Why the Face?

Iida Kauppinen

3.2- 14.2.2014 Mediakeskus Lumeen galleria

Tämä näyttely muodostaa TaM-opinnäytteeni taiteellisen osuuden. Opin-näytteessäni pohdin kysymystä ”Miksi ihminen piirtää toista ihmistä?” Olen tutkinut aihepiiriä sekä piirtämällä että omaa ja muiden työskentelyä tutkimal-la. Näyttelyn keskiössä ovat kasvot, valitsin tämän teeman käytyäni läpi viime syksyn ja tämän talven aikana tekemiäni muistiinpanoja ja luonnoksia.

Olen pohtinut töissäni sitä miten katson toista ihmistä, tuttua ja tuntematonta. Näyttely koostuu enimmäkseen töistä, joiden pohjana on ollut minulle tuntematon tai muistin pohjalta piirretty ihminen. Kun piirrän, paperille tallentuu oma kokemukseni kohtaamastani ihmisestä. Piirroksessa on aina iso annos minua ja se pohjaa siihen miten minä koen piirrokseni kohteen. Koen että voin aistia ihmisestä muutakin kuin sen mikä on selvästi visuaalista. Ongel-mallista on sekin että mihin vetää visuaalisen havainnon rajan? Mutta jos mietin esimerkiksi miltä ihminen kuulostaa, jos kuulen hänen puhuvan, tämä vaikuttaa myös visuaaliseen havaintoon. Mikä on minun suhteeni tähän ihmi-seen ja miten se rakentuu piirtämisen kautta?

”Ihmisen näköhavainto on paljon monipuolisempi, tai täydempi, kuin se kuva jonka paperille pystyy piirtämään. Näköhavainnossa joutuu karsimaan asioita

pois, jotta siitä saa piirrettyä kuvan. Toisaalta piirustus sisältää aina asioita, joita näköhavainnossa ei ole.” (Tomas Regan 2008. Camera Lucica ja piirtäjän optiset apuvälineet. Kuvataideakatemia.)

Olen piirtänyt paljon junalla ja bussilla matkatessani minua vastapäätä istuvia ihmisiä. Olen tarkkaillut tiiviisti sitä kuka istuu eteeni tai viereeni. Piirtäjä-hän valitsee kohteensa, mutta jos annankin ympäristön vaikuttaa minuun ja tulla valituksi voin huomata jotain mitä muuten piirtäjänä ohittaisin helposti. Työskentelypäiväkirjaani kirjoitettu kysymys ”Mihin minä piirryn?” palau-tui mieleeni tätä näyttelyä kootessani. Koen olevani läsnä näissä piirroksissa. Piirtämäni viivat heijastelevat ajatuksia ja tunnetiloja joita käyn läpi piirtäes-säni. Kyse on sekä toisen että oman itsensä kohtaamisesta piirtämisen kautta. Näyttelyn nimi ”Why the face?” ei viittaa pelkästään piirrosten kohteisiin vaan myös itse piirtäjään sekä piirtämisen hetkeen ja piirtämisen kautta tapahtu-vaan kohtaamiseen. Koen että taidegrafiikan menetelmillä voin tuoda piirtä-miseen lisää syvyyttä, myös piirrosten toistaminen jälkeenpäin on tuonut esiin mielenkiintoisia puolia havainnosta ja siinä tapahtuvasta muutoksesta, sekä piirtäjän ja mallin välisestä tilasta. Taidegrafiikalle ominainen ajattelutapa ja työvaiheet tuovat teoksiin oman leimansa.

Why the Face?

Iida Kauppinen

3.2- 14.2.2014 Mediacentrum Lume -galleri

Denna utställning utformar den konstnärliga delen i min magisterexamen i konst. I min magisteruppsats reflekterar jag över frågan ”Varför ritar en männ-iska av en annan människa?” Jag har studerat temat både genom att rita och observera mitt eget och andras arbetande. Det är ansiktet som står i utställ-ningens mittpunkt. Jag valde detta tema efter att ha gått igenom anteckningar och skisser som jag har gjort under vinterhalvåret.

I mina verk har jag reflekterat över hur jag ser en annan människa, både en bekant och en främling. Utställningen består mestadels av verk där det avbil-das en främling eller en person som jag tecknat ur minnet. När jag tecknar, är det min egen upplevelse av den person som jag har mött, som blir avbildad på pappret. I teckningarna syns alltid en stor del av ”mig” och det baserar sig på hur jag upplever objektet. Jag känner att jag kan förnimma någonting annat i

människan än bara det som är tydligt visuellt. Vad som är också problematiskt är att var är skiljelinjen av den visuella observationen. Om jag tänker på att hur någons röst låter, om jag hör hen tala, påverkar detta på den visuella observationen också. Vad är min relation till den här personen och hur utgörs det av själva ritningen?

”Människans synförmåga är mycket mångsidigare, eller grundligare, än bilden som kan bli tecknad på papper. Man är tvungen att ta ut saker ur synförmågan för att kunna teckna en bild. Å andra sidan innehåller teckningen alltid saker som inte finns i synförmågan.” Översättning från Tomas Regan 2008. Camera Lucica ja piirtäjä optiset apuvälineet. Bildkonstakademin.)

Jag har tecknat många av mina medresenärer på tåget och i bussen som har suttit mitt emot mig. Jag har observerat noga den som sitter vid eller mitt emot mig. Det är ju tecknaren som väljer sitt objekt, men om jag låter omgivningen påverka mig, kan jag märka någonting som jag annars skulle lätt förbise. ”Var blir jag tecknad?” – en fråga som jag har skrivit i min arbetsjournal, återkallade jag vid sammansättning av denna utställning. Jag känner att jag är närvarande i de här teckningarna. De streck som jag har ritat reflekterar över mina tankar och känslolägen som jag genomgår under ritningsprocessen. Det handlar både om att konfrontera sig själv och en annan genom att teckna. Namnet på utställningen ”Why the face?” är inte endast en hänvisning till objekten av ritningarna men också till tecknaren själv och till teckningsstunden samt till mötet som händer medelst tecknandet. Jag tycker att med hjälp av konstgrafikens teknik kan jag skapa mer djupa teckningar. Efter att ha tecknat ritningen på nytt har det kommit fram intressanta sidor från observationerna och förhållandet mellan tecknaren och modellen. Tänkesättet som är typiskt för konstgrafik och de olika arbetsfaserna sätter sin egen prägel på verken.

Why the Face?

Iida Kauppinen

3.2- 14.2.2014 Media Centre Lume -gallery

This exhibition forms the artistic part of my M.A. thesis. In my thesis I contemplate the question ”Why a human being draws another human being?” I have studied the subject matter through the work of others and mine, and by

drawing. At the centre of the exhibition is the human face, the theme I chose going through last autumn’s and this winter’s notes and sketches.

I have focused in my work on how I look at another person, an acquaintance and a stranger. The exhibition consists mostly of work in which the basis has been a person unknown to me or a person drawn from memory. When I draw, my understanding of the person I have met is recorded on the paper. A drawing always contains a big portion of me and it is based on what I feel towards the subject of the drawing. I feel I can sense more than the obvious observable about the subject. Problematic is where to draw the line with visual observation? If I think about what a person sounds like, I hear them talk and it has an impact on my visual observation of him or her. But what is my position to this person and how the relationship is built through drawing?

”The human eyesight is a lot more complex, or complete, than the picture one is able to draw on paper. To draw a visual perception on paper, one has to eliminate something. On the other hand a drawing consists of things the visual perception doesn’t include.” Translation from Tomas Regan 2008. Camera Lucica ja piirtäjä optiset apuvälineet. Published by Finnish Academy of Fine Arts.)

I have drawn many people sitting opposite to me when in train or bus. I have observed thoroughly who sits in front of me or next to me. A drawer chooses his or her subject, but if I let the surroundings have an affect on me and allow me to be chosen, I can see something I otherwise would overleap as a drawer. In my casebook the question ”Where am I drawn?” resurfaced while putting this exhibition together. I feel present in these drawings. The lines I’ve drawn reflect thoughts and feelings I go through in the drawing process. It is about facing yourself and others by drawing. The name of the exhibition ”Why the face?” doesn’t refer only to the subjects of drawings but also to the drawer herself and to the moment of drawing and to the encounter by drawing. I think with graphic art techniques I can give more depth into drawings. Furthermore, redrawing has brought out interesting sides of the perception and of the space between the drawer and the model. The thought process and phases unique to graphic arts give the works a certain label.

Why the Face?

Iida Kauppinen

3.2- 14.2.2014 Mediakeskus Lumeen galleria

1. Luonnoskirja / Sketchbook, 2013
2. Verhoutuneet / Cloaked ones, kuivaneula ja monotypia / drypoint and monotype 2013
3. Muistikuva / Flashback, kuivaneula ja monotypia / drypoint and monotype 2014
4. Suljetut silmät / Closed eyes, kuivaneula ja monotypia / drypoint and monotype 2013
5. Sivullinen / Bystander, kuivaneula ja monotypia / drypoint and monotype 2014
6. Ilmestys / Reappear, 2013
7. Heijastus / Reflection, kuivaneula ja monotypia / drypoint and monotype 2013
8. Näkyjä / Visions, kuivaneula ja monotypia / drypoint and monotype 2013-2014
9. Pääpiirteet / Main features, kuivaneula ja monotypia / drypoint and monotype 2013
10. Matkustajat / Passengers, kuivaneula ja monotypia / drypoint and monotype 2013
11. Matkustaja / Passenger, kuivaneula ja monotypia / drypoint and monotype 2013
12. Kahdet kasvot / Pair of faces, kuivaneula ja monotypia / drypoint and monotype 2014
13. Sisäänpäin kääntyneet / Looking inside, kuivaneula ja monotypia / drypoint and monotype 2013-2014

1. Luonnoskirja / Sketchbook

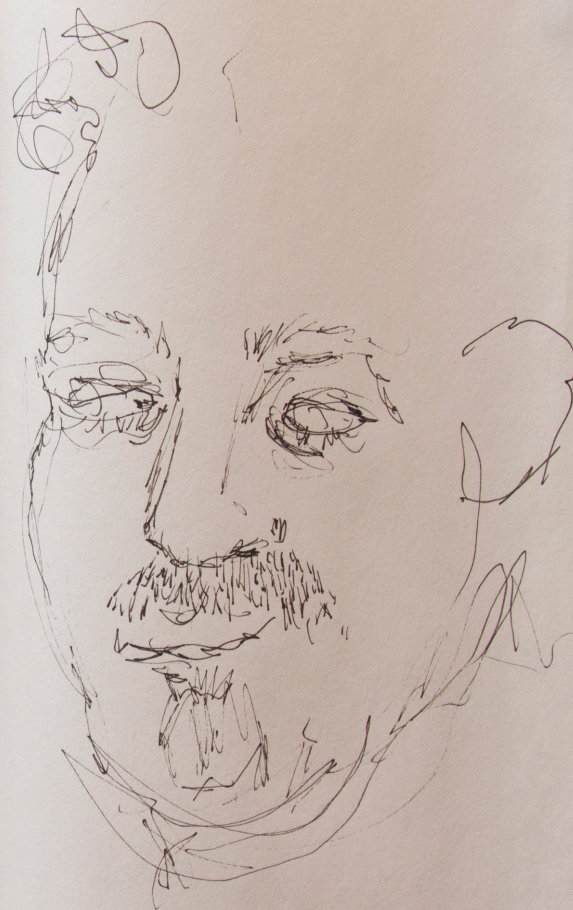
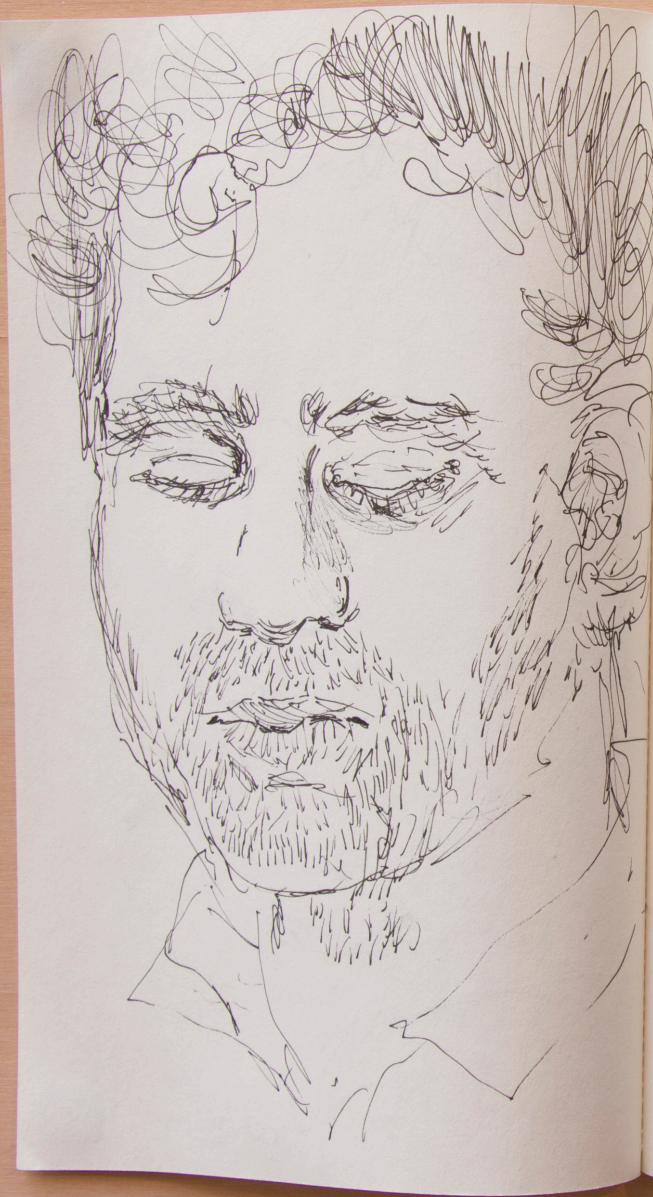

Yksityiskohtia teoksesta *Luonnoskirja* / Details from the *Sketchbook*

Yksityiskohtia teoksesta *Luonnoskirja* / Details from the *Sketchbook*

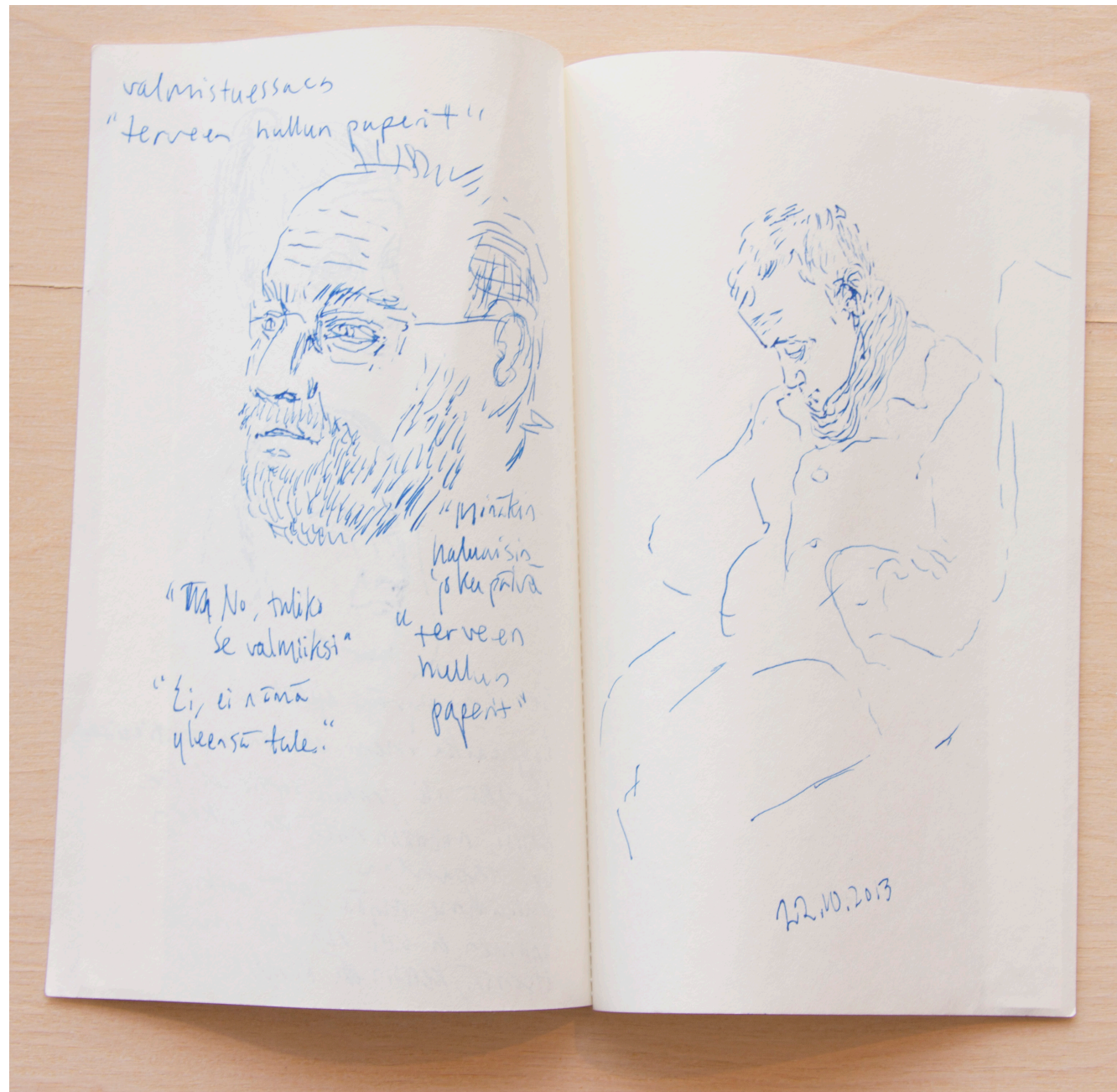

Yksityiskohtia teoksesta *Luonnoskirja* / Details from the *Sketchbook*

Yksityiskohta teoksesta *Luonnoskirja* / Detail from the *Sketchbook*

Yksityiskohta teoksesta *Verhoutuneet* / Detail from the *Cloaked ones*

2. *Verhoutuneet / Cloaked ones*

3. Muistikuva / Flashback

Yksityiskohta teoksesta *Luonnoskirja* / Detail from the *Sketchbook*

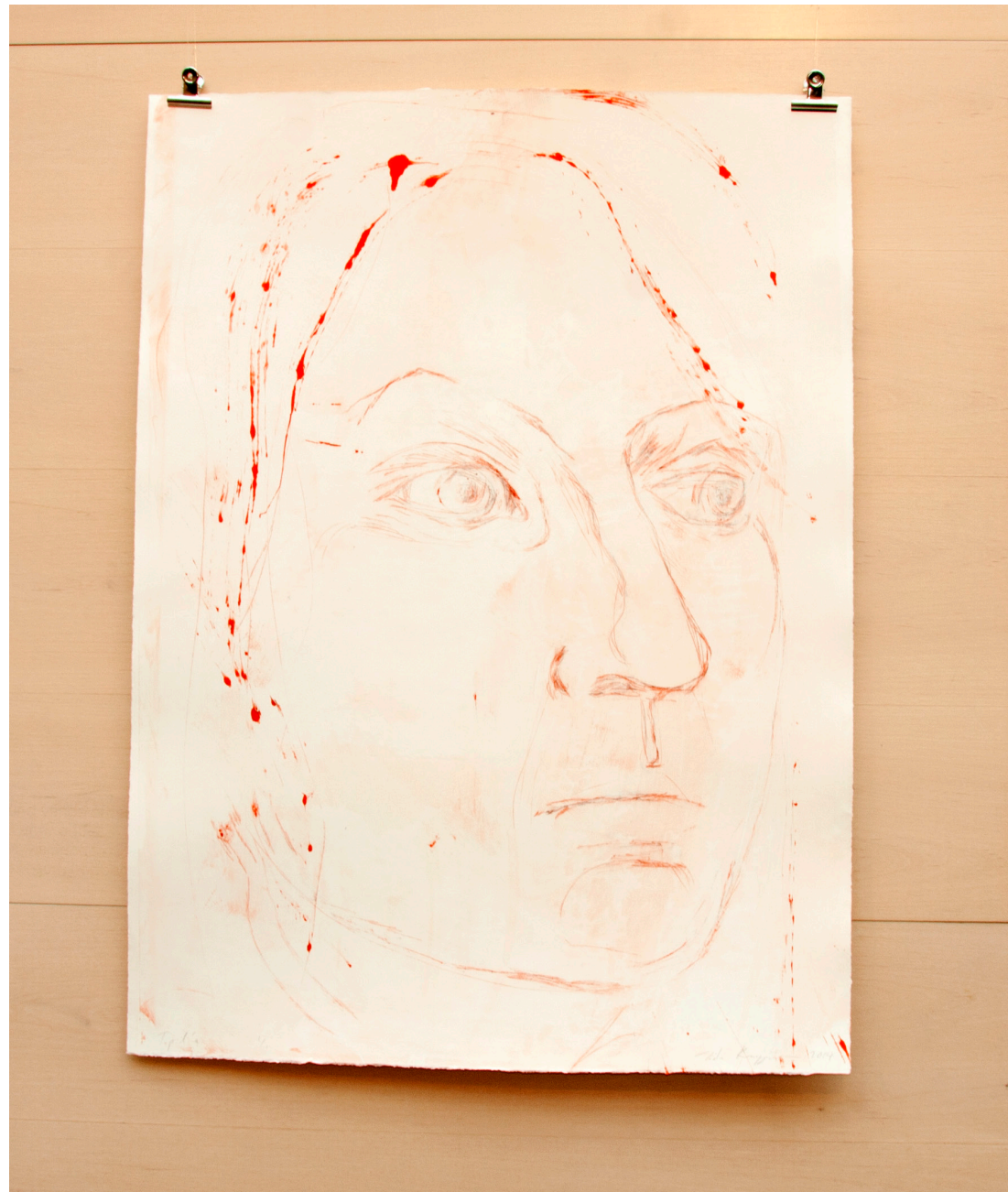

4. Suljetut silmät / Closed eyes

Yksityiskohta teoksesta *Luonnoskirja* / Detail from the *Sketchbook*

5. Sivullinen / Bystander

Yksityiskohta teoksesta *Luonnoskirja* / Detail from the *Sketchbook*

Yksityiskohta teoksesta *Ilmestys*/ Detail from the *Reappear*

Yksityiskohta teoksesta *Luonnoskirja* / Detail from the *Sketchbook*

7. Heijastus / Reflection

Yksityiskohta teoksesta *Luonnoskirja* / Detail from the *Sketchbook*

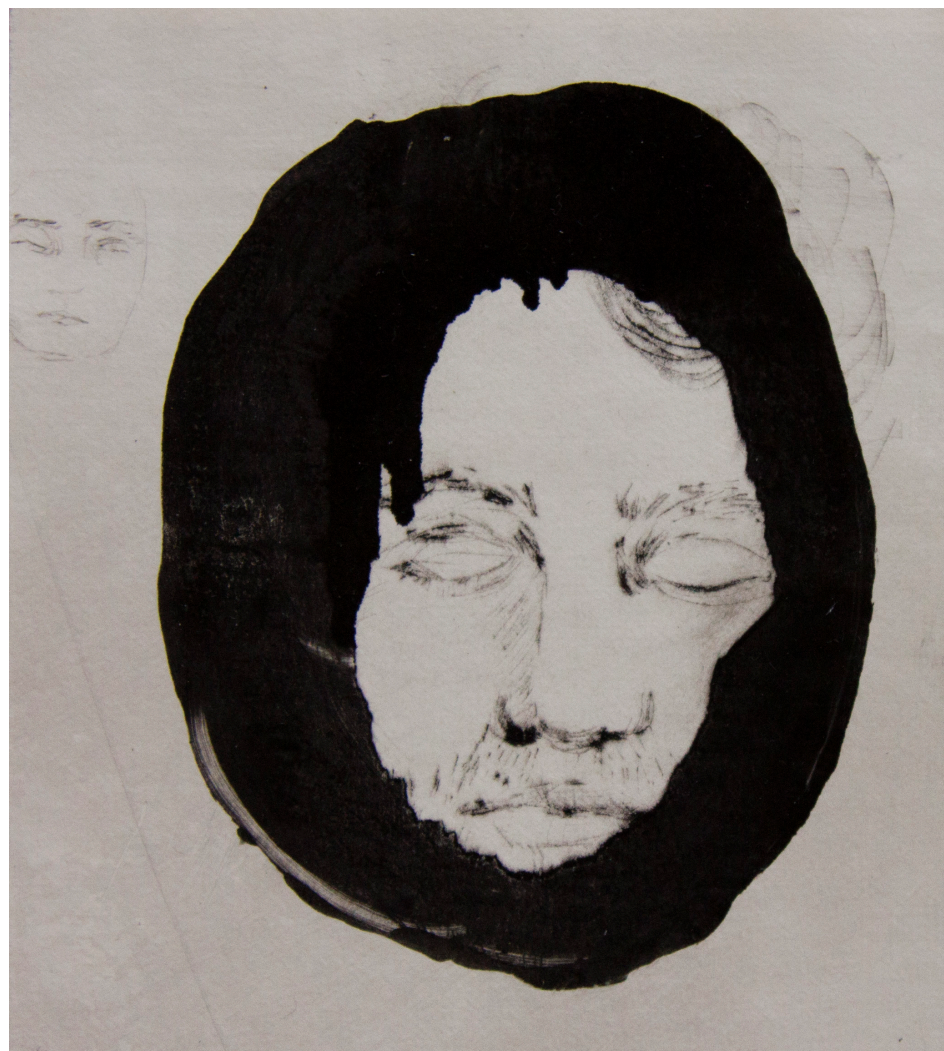
9. Pääpiirteet /Main features

Yksityiskohtia teoksesta *Pääpiirteet* / Details from the *Main features*

11. Matkustaja / Passenger

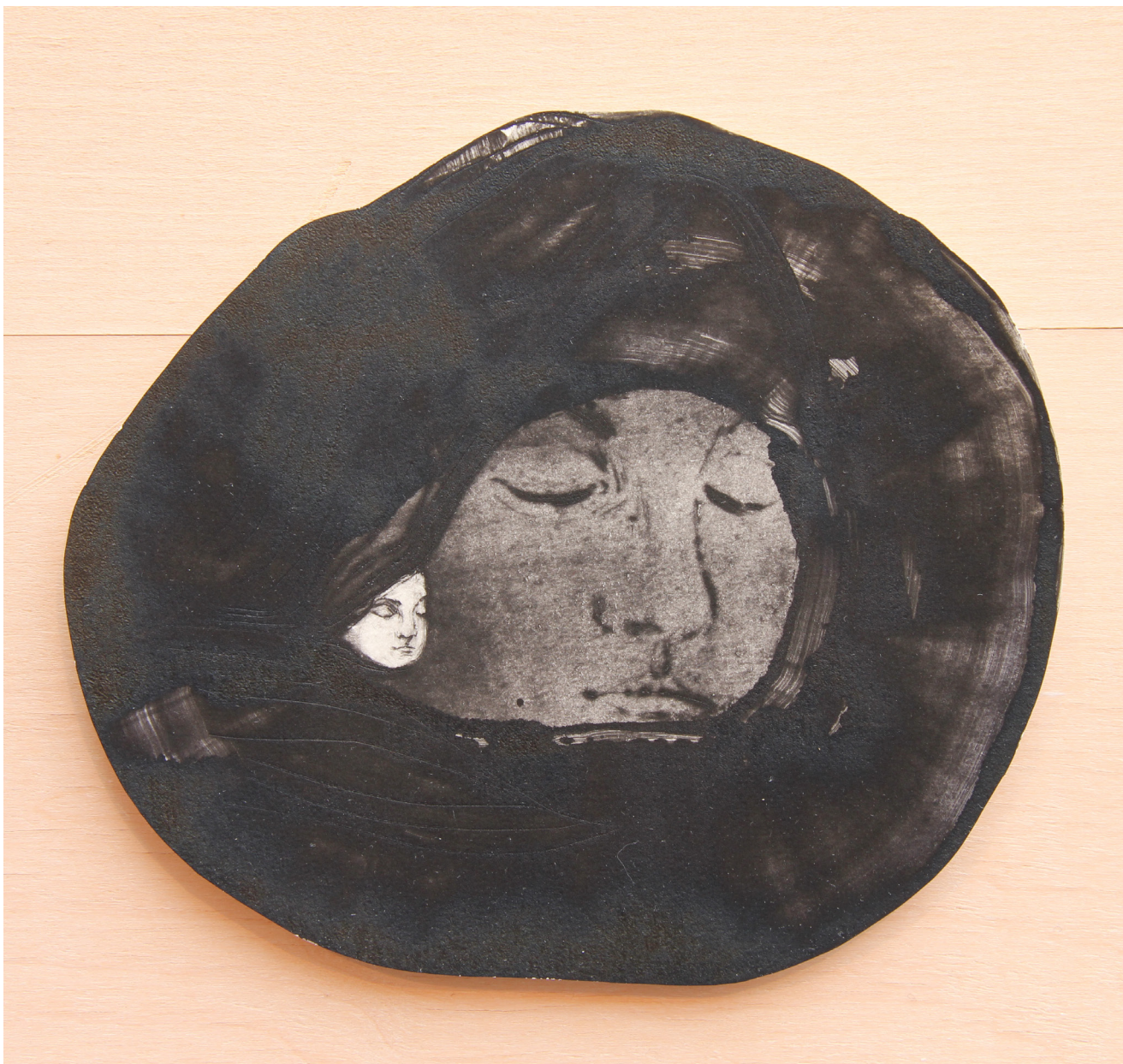
Yksityiskohta teoksesta *Luonnoskirja* / Detail from the *Sketchbook*

12. *Kahdet kasvot / Pair of faces*

Yksityiskohta teoksesta *Sisäänpäin kääntyneet* / Detail from the *Looking inside*

13. Sisäänpäin kääntyneet / Looking inside

